

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitæte ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatvs Secvndvs, De causis Theologiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Theologicam, implicite reuelatam, cense-
 ri hæreticum; quia præsumitur negare
 præmissam in se reuelatam: nam si negaret
 putans non bene sequi ex illa, non esset hæ-
 reticus, vt fusius alibi exponam. Porro
 exemplum de duabus in Christo volunta-
 tibus, non est conclusio purè Theologica,
 sed in se etiam reuelata, & credenda, quia
 in Concilijs definita. Ad tertium respon-
 deo; cum dicitur eadem fides Patrum, ac
 nostra, sermonem propriè esse de obiecto
 fidei, quod etiam fidei nomine censetur, vt
 colligitur ex verbis Athanasij in Symbolo.
*Hæc est fides Catholica, quam nisi quisq; fide-
 ter, firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit.*
 quod enim creditur fidei obiectum est: fuit
 itaque Patrum veteris, ac noui testamenti
 fides eadem, quoniam, quod hi explicite
 credunt, illi credebant implicite: non qui-
 dem ita vt more Theologorum ea quæ nos
 credimus explicite tenerent ex principijs
 immediatè reuelatis deducentes: sed quo-
 niam credentes sibi reuelata principia, fi-
 guras, & umbras futurorum, implicite
 credebant significata, & contenta in ijs vir-
 tualiter: ex quo etiam sequitur actum cre-
 dendi implicite, atque explicite, ad eun-
 dem habitum pertinere, si præcisè sit actus
 credendi: erit autem quoties immediatè
 fertur in obiectum per se reuelatum: at si
 explicita cognitio per se primò, & imme-
 diatè non nritur reuelatione, sed remotè,
 tunc ratio cognoscendi explicite infert
 specificam differentiam actus,
 vt infra consta-
 bit.

*Athanas.
 Quomodo
 sit eadem fi-
 des patrum
 veterum, ac
 nostra.*

TRACTATVS SECVNDVS DE CAU- SIS THEOLO- GIAE.

Quoniam vnamquamque re sci-
 re tunc maximè dicimur, cum
 principia eius, & causas agnosci-
 mus, vt Theologiæ naturam, &
 proprietates inuestigamus, ab
 illius causis exordiendū est. Et primò qui-
 dem agendum de extrinsecis, ex quibus su-
 mitur ratio formalis intrinseca, in qua na-
 тура eius, & essentia consistit: nam cum sit
 res spiritualis, non habet aliam causam in-
 trinsecam, quàm formalem: extrinsecas
 verò habet ex omni genere finalè efficien-
 tem, materiale, & formale: nā obiectū
 ad quod habitus suapte natura referuntur,
 & à quo sumunt speciem, ac distinctionē,
 meritò vocari potest ratio formalis ex-
 trinseca; ab eo enim quasi sigillo quodam
 formantur habitus. In hoc autem tractatu
 de tribus prioribus: in sequente de obiecto
 dicam. Et quoniā finalis inter omnes cau-
 sas primum locum habet, eum quoque in
 hoc tractatu vendicabit.

**Finis Theologiæ est cognitio primæ
 veritatis, & instructio ordinans
 ad summam boni-
 tatem.**

CAPVT I.

Habitum omnis, & facultas est ob ali-
 quē finem, vel eius potentia, in qua
 est, vel alterius ab ipsa regulata: quidquid
 enim vim actiuam habet, finē respicit, cuius
 metaphorica tractatione cessante, ces-
 sat omnis operatio agentis. Theologia ve-
 rò, vt ex nominis etymologia constat, est
 facultas loquendi de diuinis rebus; locutio
 autem, operatio mentalis est, omnis enim
 sermo exterior ab interna mētis cōceptione
 deriuatur: atq; adeò Theologia est quæ-
 dā facultas intelligendi res diuinas: ex quo
 etiam constat considerationem eius versa-
 ri circa finem vniuersi. Et ita finem Theo-
 logiæ esse Deum, supponunt Bonauentu-
 ra, q. 1. prologi ad 2. Henricus in sum. art.
 19. q. 1. ad 1. & 2. Scotus, q. 3. prologi. §. ad 1.
argum. 1. opinionis. in solutione 2. Richar-
 dus, q. 6. ad 1. Bassolis, q. 3. §. vlt. ad 2. arg.
 & alij: probat autem D. Thom. lib. 1. con-
 tra gentes, c. 1. in hunc modum. Finis vlti-
 mus vniuersi est veritas prima: Theologia
 autem versatur circa primam veritatem:
 ergo præcipuè insistit circa consideratio-
 nem

*Theologia
 quid sit.*

*Bonauenti.
 Henric.
 Scotus.
 Richard.
 Bassol.
 S. Thom.*

*Theologia
 finis Deus
 est.*

nem finis vniuersi. Maiorem propositionem ostendit, quoniam finis vltimus cuius rei est is, qui intenditur à primo eius auctore, ac motore: nam quaecumque ab hoc fiunt, diriguntur ad vltimum finem ipsi propositum; primus autem auctor, & motor vniuersi est intellectus: bonum verò eius est veritas: ergo hæc est vltimus finis totius vniuersi.

II. *Ferrariens.* Circa hanc rationem nonnulla mouet dubia Ferrariensis ibidem. Præcipuum est, quoniam quamuis intellectus sit absolute secundum rationem prior voluntate, omnis quippe actus voluntatis supponit actum intelligendi, non è contra; tamen in ratione motui prior est voluntas intellectu, ut ipsemet D. Thom. affirmat. i. p. q. 82. ar. 4. ergo in creatione vniuersi, & in finis intentione primus motor est voluntas, non intellectus: ex quo deinde sequitur vltimus finem vniuersi esse bonitatem Dei, non veritatem, ut ait D. Thom. Ut his dubijs respondeat, supponit duplicem esse finem, alterum proximum, alterum remotum; & proximum finem sapientiae, siue intellectus diuini esse; ut suam formam creatis rebus inducat, hoc est, ut faciat illas conformes suae conceptioni, siue ideæ: & quia creatura imitatur conceptionem diuini intellectus, habet pro fine proximo operantis veritatem intellectus diuini: quia verò hoc ipso, quod Deus veritatem suam creaturæ communicat, intendit etiam, ut ipsa diuinæ bonitatis particeps fiat: bonitas est finis vltimus. Deinde supponit finem vltimum dupliciter dici posse: primò quia est vltimè intentus à suis causis ordine executionis: alio modo quia finis proprius est causæ vltimæ, & supremæ ordine resolutionis. Et hoc modo quiuis finis à causâ vltima intentus, dicitur vltimus in ordine ad fines aliarum causarum, qui omnes tandem referuntur ad finem illius; finis autè huius non ordinatur in finem alterius causæ superioris. Hoc posito respondet ad primum dubium D. Thomam locutum fuisse de fine vltimo hoc secundo modo, cum dixit veritatem esse vltimum finem vniuersi: id quæ colligit ex eo, quod D. Thomas non dixit finis vltimus vniuersi cuius rei est, qui vltimè intenditur à primo eius auctore, sed absolute, atque indistinctè, qui ab eius primo auctore intenditur: atque ita quamuis bonitas sit absolute vltimus finis vtroque modo, non impedit, quo minùs veritas sit vltimus secundo modo. Ad secundum verò dubium respondet, ex eo, quòd D. Thom. appellet intellectum primum motorem, non excludi voluntatem, quoniam Deus

agit per intellectum & voluntatem, & quamuis motio libera sit prior à voluntate; tamen semper præcedit aliquis actus intellectus.

Hæc tamen responsio non videtur ad mentem D. Thomæ, nec facit ad eius institutum: nam D. Thomas intendit ostendere finem Theologiæ esse considerare primam veritatem, quæ est finis vltimus vniuersi: at si veritas non est finis vltimus simpliciter, non probatur institutum; nam dici poterit potius esse finem Theologiæ considerare bonitatem diuinam, quæ est finis omnino vltimus; quàm veritatem, postquam creaturæ referuntur vltimè ad bonitatem. Præterea id, quod dicitur finem proximum sapientiae diuinæ esse, ut formam suam creatis rebus imprimat, non est verum. Tum quia prima, & immediata operatio Dei ad extra non est finis sapientiae diuinæ, sed medium ad finem, à Deo intentum: tum quia hoc etiam modo quis diceret immediatum finem bonitatis diuinæ esse imprimere creaturæ formam, & similitudinem suam, faciendo illas sui participes; deinde verò per vtriusque formæ impressionem dirigi vltimè creaturam ad manifestationem, tum veritatis, tum bonitatis diuinæ: atque adeò quoad hoc nullum esse discrimen assignatum à Ferrariensi, qui aberrauit à mente D. Thomæ propter æquiocationem nominis *veritas*: quæ modo sumitur pro formali perfectione intellectus, hoc est, pro sapientia, quomodo dici potest veritas in intelligendo: & ita vsurpatur à Theologis, quando dicunt primam veritatem falli non posse: modo verò pro veritate intelligibili, quæ pertinet ad obiectum intellectus, & dici potest veritas in essendo: quæ est proprietas omnis entis, & quemadmodum Deus est primum ens, ita secundum hanc acceptionem est, ac dicitur prima veritas. De hac verò non de priore loquitur D. Thom. cum ait *sapientiam insistere circa primam veritatem, & eam esse vltimum finem vniuersi*: Etenim sapientia non insistit solum circa considerationem veritatis, quatenus sapientia est, sed etiam bonitatem, omnipotentiam, & reliqua attributa diuina contemplatur. Et quia Ferrariens. interpretatus est D. Thom. de veritate intellectus, non obiectiua, sed formali; idcirco non soluit difficultatem, nec explicauit quomodo ex hac ratione D. Thom. colligatur, finem Theologiæ esse eundem, qui totius vniuersi, hoc est, primam veritatem: nec aperuit discrimen, quod inter ipsam, & res cæteras intercedit, quoad

III.

Finis proximus sapientiae diuinæ esse, ut formam suam creatis rebus imprimat, non est verum.

IV.

Ferrariens.

Res aliqua
propter finem
est duplici-
ter.

Ad Rom. 9.

Ioan. 18.

Quomodo
Christus ve-
nerit in mun-
dum, ut testi-
monium
perhibeat
veritati.

respectum ad hunc finem: nam si totius
vniuersi, & creaturarum rerum omnium fi-
nis est prima veritas, quid peculiare sibi
quoad hoc Theologia vendicat?

Vt hæc duo explicentur, & dissoluan-
tur dubia proposita, obseruandum id,
quod ipsemet Ferrar. ibidem. §. *Circa istam
propositionem in eadem*, rectè notauit, nimi-
rum dupliciter rem aliquam esse propter
finem: primò scilicet propter ipsum fa-
ciendum, perficiendum, aut obtinendum
realiter: secundò propter ipsum decla-
randum. Priore modo non sunt creatu-
ræ propter Deum, aut vllam eius perfe-
ctionem: præexistit enim rebus omnibus;
neque ipsi aliquid intrinsecum ex sua, aut
illius creaturæ operatione accedit, neque
realiter à nobis; sed solum intentionaliter
attingitur. Posteriore verò modo res om-
nes factæ, relatæ à Deo sunt ad manifesta-
tionem gloriæ suæ, bonitatis, sapientiæ,
ac reliquorum attributorum quæ in eius
operibus elucet, ut constat ex illo Pauli
ad Roman. 9. *Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ,*
&c. & quamuis per quædam operâ inten-
dat manifestare potius vnum attributum,
quàm aliud, in reprobatorum punitione
iustitiam, & hominum redemptione mi-
sericordiam: singulis tamen omnia ferè
manifestat saltem tria ad quæ cætera ferè
reducuntur, nempe sapientiam, bonita-
tem, omnipotentiam. Quomodo igitur,
inquit aliquis, finis vltimus dicitur veri-
tas, non sapientia, aut bonitas, cum hæc
ipsa manifestentur? Respondeo causam
esse, quoniam omnia manifestantur sub
ratione veritatis, manifestatio enim ordi-
nem habet ad obiectum, quod manifesta-
tur: & ad potentiam, cui manifestatur: at-
que ita non potest obiectum materialiter
sumptum, manifestari potentiæ, nisi sub
ratione formali ipsius. Manifestatio au-
tem, quam Deus intendit, est in ordine ad
intellectum, cui nihil proponitur nisi sub
ratione veri: atque adeo quamuis per ope-
rationes Dei ad extra, & res omnes creatas
perfectiones omnes diuinæ manifesten-
tur, omnes tamen ad hoc induunt ratio-
nem veritatis, sub qua manifestantur: &
consequenter formaliter loquendo verif-
icè dicitur creaturas omnes, & totius or-
dinem vniuersi manifestare veritatē per-
fectionem diuinarum. Quod probatur ex
respōso Christi Domini ad Pilatum. Ioan.
18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mun-*
dum, ut testimonium perhibeam veritati. quo
vritur D. Thom. eodem loco: Christus
autem non venit, ut solum testimonium
perhiberet de sapientia diuina, sed de bo-

nitate, & alijs mysterijs abconditis; quia
tamen hæc omnia testabatur, ac docebat
sub ratione veritatis, & hoc ipso primā ve-
ritatem, cui substant omnes perfectiones
diuinæ, manifestabat hominibus, idcirco
dixit se ad hoc natum, ut testimonium per-
hiberet veritati: ad quod testimonium pro
suo modulo perhibendum creatura omnis
est condita à Deo. Quoniam verò testimo-
nium, siue manifestatio, ut iam dixi, habi-
tudinem quoque habet ad potentiam, cui
veritas manifestatur, tota machina vni-
uersi, & effectus Dei ad extra, ad hoc sunt,
ut de prima veritate testimonium perhi-
beant creaturæ rationali: hæc autem non
solum, ut testimonium perhibeat, sicut
cæteræ, sed ut veritatem ipsam contem-
pletur, & agnoscat: & quoniam contem-
platio fit interuenta alicuius luminis, aut
habitus: illius quoque finis est contem-
platio primæ veritatis: Et hinc patet sen-
sus literæ D. Thom. & cur potius dixerit
primam veritatem esse finem vniuersi,
quàm bonitatem: nempe quia manifesta-
tio perfectionum diuinarum, ad quam res
omnes ordinantur, materialiter respicit
bonitatem, ut cæteras: formaliter autem
veritatem, nam omnes manifestantur sub
ratione veritatis.

His positis facillè diluuntur dubia mo-
ta à Ferrar. Ad primum dicendum est in-
tellectum dici primum motorem, quoad
directionem, non quoad finis intentio-
nem: hæc enim semper est à voluntate: &
quia diuina voluntas liberè quidem, sed
non casti, & sine arte operatur, res ad ex-
tra producit secundum artem, & sapien-
tiam diuinam, quam nostro modo intel-
ligendi sequitur in modo agendi. Ita-
que duæ hæc potentiæ se mutuo præce-
dunt, & subsequuntur in operando: in-
tellectus ostendit opus, & modum ope-
randi, voluntas applicat artem, & om-
nipotentiam ad executionem: imò ipsa
voluntas intendit manifestationem diui-
næ veritatis modo explicato: & ita veri-
tas ipsa sub ratione boni intenditur à vo-
luntate diuina tamquam supremus rerum
omnium finis. In hoc verò differt Theo-
logia à cæteris rebus in huius finis inten-
tione: quod illæ respiciunt illud, ut obie-
ctum significandum, ac declarandum po-
tentia intelligenti: Theologia verò, ut ob-
iectum contemplandum, & intelligendum.
In quo differt etiam à reliquis scientijs in-
ferioribus, quæ non considerant ipsam
primam veritatem, sed veritates creatas à
prima illa deriuatas. A metaphysica verò
differt, quoniam licet hæc cōsideret etiam

V.
Intellectus
quomodo
sit primus
inter.

primam

primam veritatem, non tamen prout est finis vniuersæ creaturæ, sed naturalis: quæ tantum est apta ad manifestandas perfectiones diuinas, quatenus sunt principia, ac fines rerum naturalium: Theologia verò respicit ipsam primam veritatem, quatenus est finis vniuersæ creaturæ, tam naturalis, quam supernaturalis; & multo magis hoc secundo modo, quo veritas est finis vltimus omnium rerum: nam naturalia ad supernaturalia ordinantur, hæc autem referuntur ad manifestationem veritatis primæ in se, & supra captum facultatis omnis creaturæ intellectricis; quam proinde sola Theologia contemplatur in via obsecrè, in patria euidenter. Ex quo tandem apparet proprius finis nostræ Theologiæ, qui consistit in contemplatione ænigmatica veritatis diuinæ.

VI.
Veritatis perfecta contemplatio duobus continetur.
Augustin.
Aristot.
Prouerb. 8.

Veritatis autem perfecta contemplatio duobus continetur, nempe, errorum impugnatione, & veræ notitiæ acquisitione: extirpandis enim erroribus veritas mentibus inferitur, & adolefcit: & hoc indicauit Augustinus, cum dixit lib. 14. de Trinitate, cap. 1. *Illud tantummodo huic scientiæ tribuo, quo fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.* Duo enim priora pertinent ad veritatis perceptionem; posteriora ad errorum propulationem; opera enim, & studio Theologiæ fides contra errores defenditur, & roboratur, ne in pusillorum animis falsis argumentis oppugnata deficiat. Et quemadmodum scientiæ, ut ait Philosophus lib. 1. Poster. cap. 2. in fine, *nihil est certius, quam oppositum suorum principiorum esse impossibile*, & demonstratio quæ facit scire, hoc ipso oppositum errorem excludit: ita Theologia per se quidem, ac directè refertur ad notitiam veritatis habendam; quia tamen supernaturales veritates, quas cõtemplatur, ignorantur, imò & oppugnantur ab infidelibus, non potest plantare semen fidei, ac veritatis, nisi euellantur errores oppositi: idcirco à D. Thoma duobus finibus Theologiæ assignantur: confutatio errorum, & contemplatio primæ veritatis: quos colligit ex sententia illa Salomonis Prouerb. 8. *Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.* Veritatis contemplatio satis constat prioribus verbis, erroris detestatio colligitur ex posterioribus: nam quid est aliud detestatio impietatis, quam reprobatio falsitatis repugnantis doctrinæ veræ religionis, quæ pietatis nomine censetur. Itaque opus sapientiæ reuelatæ, siue Theologiæ, est verum attrin-

gere, ac non decipi, & errantes refellere, ut notat idem D. Thom. in cap. 2. epistolæ 2. ad Timoth. lect. 3. & ob hanc causam Apostolus, 2. ad Corinth. 10. fidem ac scientiam sibi à Deo datam vocat *Arma spiritualia potentia Deo ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* per altitudinem verò extollentem se aduersus scientiam Dei, intelligitur profunditas humanæ sapientiæ, qua elati philosophi mysteria fidei contemnebant; arma verò Apostoli spiritualia, nempe sermo veritatis: hanc ipsam inanem sapientiam, & errores destruebant: quo significatur pars quædam finis Theologiæ, siue scientiæ reuelatæ. Redigebat autem in captiuitatem intellectum in obsequium fidei, puram, sinceramque veritatis notitiam tradendo, qua suscepta credebant, subijcientes intellectum testimonio veritatis circa ea, quorum euidentiam non habebant, quæ est altera, imò præcipua pars finis Theologiæ. Id verò rectè colligitur ex nomine, quo Paulus vtitur, vocans arma: hæc enim aliquem finem respiciunt, cui obtinendo vtilia sunt. Verum hîc notandum Theologiam hunc finem primò, ac per se intendere in eo, cui inest, quem faciliat ad primæ veritatis contemplationem, & erroris detestationem; secundariò verò in alijs, qui opera Theologi ab errore ad veritatē reuocantur: idem enim est habitus, quo magister contemplatur, & scit veritatem, & quo eandem alijs cõmunicat, ut docet S. Thom. lib. 4. contra gentes, cap. 13. de primo intelliguntur verba, Salomonis superius adducta: de secundo sententia D. Pauli proximè allata.

Porro hic finis contemplandi veritatem, & refellendi errores adhuc bifariam secatur, iuxta veritatis ipsius distinctionem: nam veritas alia est purè speculabilis, alia operabilis: ex qua varietate nascitur distinctio scientiæ speculatiuæ, ac practicæ, quarum rationes modo aliquo in Theologiam cadere infra ostendam. Ex quo patet duplicem esse finem Theologiæ, alter est considerare veritatem primam, ut purè speculabilem: alter agere de ipsa quatenus praxeon obiectum esse potest: non enim Deus cognoscitur solum ut sapiens, iustus, misericors, & perfectionum omnium pelagus, sed etiã ratione ipsarum, ut summè amabilis, & colendus, ex quibus sumuntur principia

humanas

S. Thom.

2. ad Cor. 10.

S. Thom.

VII.

Theologia alia est speculatiua, alia practica.

humanas erga Deum. Ex quibus omnibus elicitur finē Theologiae reuelatā esse ipsam creaturā rationalis perfectionem: quā ex actione, & cōtemplatione coalescit; siquidem Theologia actionem mensurat, cōtemplationem elicit. Quā omnia D. Paulus complexus illis verbis ex 2. ad Tim. 2. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei.* Nam hoc ipso, quo est utilis, finē aliquem respicit: is autem est veritas, siue practica, siue speculatiua: ut etiam colligitur ex illo Christi Domini Ioan. 14. *Paracletus autem Spiritus sanctus docebit vos omnia.* scilicet cognoscenda ut citato loco ad Tim. notat D. Thom. Et *suggeret vobis omnia.* nempe operanda. Porro vtrumque horum, tū quoad veritatis agnitionem, tū quoad expulsiōnem errorum, attigit Apostolus: nam cū dicit *utilis ad docendum*, indicat vim rationis speculatiuā ad inferendam veritatis agnitionem: cū verō addit *Ad arguendum*, eiusdem vim ad falsitatis expugnationem: veritatis enim oppugnatores arguimus, ut patet ex illo Pauli ad Tit. 1. *Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.* Quoad rationem verō practica eadem duo perstringit illis verbis *Ad corripiendum, & erudiendum.* Corripiuntur enim, qui labuntur in culpam, ut fugiant à malo, Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum*, Paulus 1. ad Cor. 11. *Dum iudicamur autem, à Domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur:* ad bonum verō operandum erudiuntur homines per sanam doctrinam. Vltimum verō effectum siue finem, qui ex vtroque integratur, tetigit Apostolus vltimis verbis, *Ut perfectus sit homo Dei:* hic enim est finis, quem sacra doctrina respicit, ut effingat hominē perfectum, & reformet in eo imaginem Dei.

VIII. Obiectiones contra praedicta. At obijci potest, in primis, quod finis hic est Scripturae diuinitus inspiratae; Theologia verō nō est Scriptura diuina, sed habitus ratiocinatione humana acquisitus: non est autem idē finis doctrinae immediate reuelatae, & studio acquisitae. Deinde quoniam superius dictum fuit primo veritatis cōtemplationē esse vltimum finē Theologiae: nunc autē dico esse supernaturalem hominis perfectionem: quā duo nō cohærent, nam perfectio hominis cōtinet plura alia diuersa à cōtemplatione primae veritatis. Priori obiectioni respondeo habitū principiorum, & conclusionem magna ex parte coincidere, quoad rationē finis: nam si principia sint purē speculatiua, etiā con-

clusio talis est: si verō practica, etiā scientia conclusionis respicit praxim circa idem obiectū. At verō, ut infra dicam, Scriptura diuina continet principia Theologiae Christianae; & ideo eandem, quam habet vim, & facultatem illi confert, siue quoad speculationē veritatis, siue quoad regulam bonitatis, seruato tamen discrimine principij, & conclusionum. Secundae satisfiet, si dicamus, cū Theologia praecipue sit speculatiua, & secundū quid practica, recte dici posse absolute primae veritatis cognitionem esse finem eius vltimum: quoniam, etsi huiusmodi cognitio referri à nobis possit ad excitandū in nobis amorem Dei, tamen ipsa de se quoad praecipuam sui partem, nullum aliū finē respicit, quā veritatis agnitionem: ratione tamen alterius partis minus praecipue, dici potest ordinari ad perfectionem dirigendo operationes secundū regulas superiores diuinitus reuelatas: ad quam etiam suo modo pertinet cognitio speculatiua, non tamquam regula dirigens, sed tamquam pars integrans: magna enim humanae perfectionis pars est ipsa cognitio summae, ac primae veritatis. Ideo enim Christus dixit Ioan. 17. *Hac est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Quae verba intelliguntur etiam de cognitione Trinitatis in via, qua suo modo, & in radice reddimur aeternae vitae participes. Et ita perfectio hominis quatenus agnitionem Deitatis includit, est finis Theologiae secundū potissimam eius rationem: quatenus autem virtutes appetitiuas exposcit, est finis eiusdem secundum rationem practicae: & ita non repugnat, ut finis eius sit primae veritatis cōtemplatio, & creaturā rationalis perfectio.

Prima, ac praecipua causa efficiens, Theologiae est Deus reuelans, & illuminans.

CAPVT II.

Finis, & efficiens congruam proportionem habere debent: & ita, quamuis instrumenta, imò & inferiores causae, quia applicantur à primo agente, nō necessario debent per se primò intendere finem vltimum, aut ad illum mouere: sed sat est, ut ab agente primo moueantur: ipsum tamen primum efficiens, à quo primò, ac per se finis intenditur, habere debet vim proportionatam perducendi causas intermedias ad assecutionem finis. Ex quo principio aperte constat, causam efficientem primam, ac praecipuam, in suo genere, non esse inferioris ordinis, quā sit finis: atque

I. Finis & efficiens proportionem inter se habere debent.

adeo

adeo cum Theologiæ finis supernaturalis sit, prima quoque, ac præcipua eius causa efficiens supernaturalis esse debet. Est autem Deus Optimus Maximus per lumen fidei, & diuinam reuelationem mentibus nostris immittens prima principia, & quasi semina Theologiæ: quam causam explicauit Apostolus verbis illis citatæ epist. ad Timoth. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata.* vt notat D. Thom. in commentarijs eiusdem loci: itaque quemadmodum Deus per impressionem luminis naturalis, quo prima principia naturalia innotescunt, est causa scientiæ naturalis, vt constat ex illo Ecclesiast. 1. *Omnis sapientia à Domino Deo est.* & explicat D. Thom. q. 11. de ver. art. 1. ita per inspirationem luminis diuini, quo intelliguntur principia reuelata, est auctor, & causa prima Theologiæ, vt fusè probat, & explicat Henricus in sum. art. 11. q. 1. Et ideo Christus Dominus huius diuinæ philosophiæ auctorem, & magistrum, modò Patrem, modò se, ac Spiritum sanctum appellat Ioan. 7. *Mea, inquit, doctrina non est mea, sed eius, qui misit me, Patris.* & suam dicit, & non suam, sed Patris: suam quia ipse est sapientia genita, cuius per æternam generationem sunt omnia, quæ Pater habet à se: non suam, quia sicut ipse est à Patre, à quo per æternam generationem habet vitam, & perfectionem omnem essentialem Deitatis, ita quoque sapientiam, & doctrinam ab illo habet, non tamquam à magistro docente, sed tamquam à Patre per generationem ipsam communicante. Et rursus, ne persona Spiritus sancti exclusa videretur, missurum se promittit Apostolis eundem tamquam suummet doctrinæ magistrum. Ioan. 14. *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quacumq; dixero vobis.* non poterat alius magister interioris ordinis à semetipso docere, & explicare sacrosanctæ fidei mysteria. Quidam dubitant de hac doctrina, quoniam scientia Theologica acquiritur per actum vitalem; homo verò est causa principalis suorum actuum vitalium, & habituum per ipsos productorum. Verum hoc secundum non est absolute verum: sed solum, quando actus eliciuntur solum per principia & instrumenta naturalia, si verò aliquid supernaturale interuenit, non omne sed Deus est simpliciter causa principalis. Ita colligitur ex illo Apost. ad Rom. 8. *quicumq; enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Ad quod locum D. Thom. lect. 3. notat dici passim *aguntur* quoniam homo spiritualis, non quasi ex motu propriæ voluntatis principaliter, sed ex instinctu Spiritus

sancti inclinatur ad aliquid agendum. Et tamen talis actio vitalis est: quapropter non repugnat, vt agens vitale sit interdum non principale, sed quasi instrumentarium, quando scilicet eleuatur per auxilium, aut donum ordinis supernaturalis, & applicatur ad agendum ab agente superiore: vt contingit scientia Theologica.

At obijciat aliquis, non esse hoc peculiare Theologiæ; quandoquid cætera omnes scientiæ à Deo sunt tamquam à prima, & suprema causa, siquidē sapientiam *Effudit super omnia opera sua.* & ipse est *Fons sapientiæ in Excelsis.* Eccl. 1. neque est alius magister, Eccl. 1. q. vera doceat. *Nolite,* inquit Christus Dominus, Matth. 23. *Vocari Rabbi, vnus est enim magister vester, ne vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus.* & ratione concluditur, nam primum in vnoquoque genere est causa, & mensura cæterorum eiusdem generis: Deus autē est prima veritas, ac sapientia: ideoq; ipsi tamquam primo auctori, & magistro scientia omnis tribuenda est: quamobrem rectē dixit Ambrosius in 1. ad Cor. c. 12. initio. *Quidquid verū à quocunq; dicitur, à Sancto dicitur Spiritu.* Verum lōge diuersa est ratio progressionis à prima veritate Theologiæ, & reliquarū scientiarū, vt notat. S. Thom. q. vn. prologi. a. 3. in c. & Aegy. 2. p. prologi, q. 1. & Henric. vbi supra. Etenim cæterarum scientiarum sicut Theologiæ, ac rerū omniū est causa prima comunicans participationē aliquā suarum perfectionū creaturis: Theologiæ verò est etiam causa principalis, supplens defectum causæ secundæ. Etenim Deus quatenus causa prima est, non excludit consortiū causæ secundæ in suo ordine, ac genere principalis: qua ratione se gerit communiter in operationib; naturalibus, ad quas creaturæ instructæ sunt, sufficiente virtute, & vi sibi cōnaturalis: & ideo quādo per illā operantur, ipsæ quoque in suo genere operantur tamquam causæ principales: & hoc modo se res habet in acquisitione scientiarū naturalium: nam cum ad eas comparādas sit satis lumen naturale intellectus agentis, neque requiratur lumen ordinis supernaturalis, quāuis Deus vt causa prima sit auctor omnium scientiarum, tum quia dedit lumen naturale, tum quia semper actu concurrat cum intellectu addiscente, nihilominus relinquit causæ secundæ rationem, causæ principalis in suo genere. At in acquirenda notitia rerum supernaturalium, quas lumen naturale per se solum non manifestat, causa secunda non habet rationem principalis, sed instrumentalis, quia indiget speciali motionē, & illustrationē

primā,

II.

Deus omniū scientiarum auctor est & dator.

Ambrosius.

S. Thom.

Aegy. 2. p.

Henric.

Sed Theologia specialiter.

2. Tim. 2. S. Thom. Deus est auctor Theologiæ.

Ecclesiast. 1. S. Thom.

Henric.

Ioan. 7.

Ioan. 14.

Ad Rom. 8.

2. Pet. 1.

III.

Diuina scientia est primum principium Theologiæ.

primæ, quæ participationem sui luminis supernaturalis creaturæ imprimens per illam tamquam per instrumentum est causa præcipua notitiæ supernaturalis: creatura verò solum tamquam instrumentalis, quia non operatur per formam sibi connaturalem, sed eiusdem ordinis cum causa prima: & propterea D. Petrus ut rationem causæ præcipuæ negaret intellectui creato dixit 2. suæ Canon. c. 1. *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines.* radicem voluntatis excludit, quoniam sola voluntas cum principijs, & instrumentis sciendi naturalibus, quæ ipsa pro arbitrio mouet, & applicat, nõ potuit intellectum perducere ad notitiam propheticam habendam, cuius principia sunt extrinseca voluntati, & pendent ab inspiratione diuina.

Est autem primum principium Theologiæ ipsamet diuina scientia, longè aliter, quàm reliquorũ habituum intellectualium naturalium: nam horum est principium exemplare, non motiuum: omnis enim vera cognitio, utpote scientia participata, conformatur diuinæ, ut proprio exemplari: non tamen omnis resoluitur in illam, ut in motiuum credendi: naturalis enim, si est à priore, resoluitur in prima principia, & per hæc in notitiam simplicem terminorum: si à posteriore in notitiam aliquam experimentalem: neque vllus vniquam philosophus reddens rationem motiuam suæ scientiæ, recurrit ad scientiam Dei, sed ad principia, & causas conclusionis sibi naturali lumine notas. At Theologia nõ solum procedit à diuina sapientia tamquam ab exemplari, & fonte omnis veræ notitiæ, sed tamquam à principio credendi, in quod resoluitur. Nam cum principia ipsius, ut infra dicam, sint credita ex testimonio diuino, proximum credendi motiuum est diuina reuelatio, in quam propterea tamquam in rationem credendi resoluntur conclusiones illatæ ex principijs creditis: & quoniam principium, & causa infallibilitatis reuelationis est prima veritas in dicendo, & intelligendo, ad hanc vltimò resoluitur assensus fidei, ut traditur in materia de fide: & consequenter ipse quoque assensus Theologicus, qui fide nititur. Si enim Theologus rogetur, cur assentiatur conclusioni illatæ discursu Theologico, respondebit, quia sunt veræ præmissæ, ex quibus sequitur: si iterum rogetur cur illas credat, dicet, quia Deus reuelauit: denique si interrogetur cur credat Deo reuelanti, respondebit, quia est verus

in intelligendo, & verax in dicendo: atque ideo nec fallere, nec falli potest: & ita vltimum principium, & motiuum, in quod veritas Theologica resoluitur est sapientia diuina. Nec verò ex hoc solum capite est supernaturale principium Theologiæ, sed etiam ex parte luminis intellectualis, ut enim ex Augustino, lib. 9. de Trinitate, cap. vlt. communiter viurpant Theologi *ex obiecto, & potentia paritur notitia*: & ita scientiæ naturalis considerari potest duplex genus principij efficientis, alterum ex parte obiecti, alterum ex parte potentie. Ex parte obiecti sumitur motiuum, obiectum enim sub hac, vel illa notione sumptum, habet varium modum mouendi intellectum: ideo enim, ut desumitur ex Aristot. lib. 11. met. cap. 6. per definitionem resoluitur omnis quæstio, nempe de prædicato per se, & non per accidens subiecti; quia definitio cõtinet causam, & rationem proprietatum, quæ per se conueniunt subiecto: atque adeò demonstratio; in qua medium est definitio, extrema verò subiectum, & passio, cõtinet proprium principium, ac motiuum enuncian- di passionem de subiecto. Ex parte potentie requiritur lumen intellectuale proportionatum representationi obiecti, ut cum illo simul haberi possint evidentes assensus principiorum, & conclusionum ex illis deductarum. In naturalibus autem scientijs vtrumque principium completum habetur ex natura: namque & obiecta immittunt sui species proportionatas ad simplices apprehensiones evidentes, & aptas pro- gignendis assensibus principiorum evidentibus: & lumen naturale intellectus est suapte natura proportionatum, & potens illustrare species, & ex ijs elicere congruas notiones terminorum ad assensus principiorum, ex quo natum est, ut D. Thom. q. 10. de veritat. a. 6. in fine, & alias frequenter asserat prima principia esse nota lumine intellectus agentis: & ex hoc ipso multi occasionem sumpserint opinandi, non esse alium habitum primorũ principiorum naturalium, ab intellectu agente distinctum.

At verò circa veritates per se reuelatas, neutrum ex ijs principijs habetur à natura: nõ primum, quoniam nulla species ben- eficio phantasmatis, aut vi intellectus agentis elicitæ, est sufficiens, aut proportio- nata ad representanda supernaturalia, sicut in se sunt: atque adeò neque ad determina- tæ causandum assensum terminorum suffi- cientem germinandis assensibus principio- rum, aut proponendum intellectui motiuum determinans ad assensum conclu-

sionis.

Sapientia di-
uina est mo-
tiuum in
quod resolui-
tur veritas
Theologica.

Augustin.

Aristot.

S. Thom.

IV.

tionis. Neque si quouis modo hæc darentur, adest ex parte intellectus lumen sufficiens ad utendum ijs speciebus, & præbendum assensum reuelatis per se, ordinisque diuini. Vtrumque verò defectum supplet Deus, vt rectè deducit Scotus, q. i. prologi. §. *Antequam hæc*. primum quidem testimonio suo reddens præsentia secundum esse credibile obiecta, suapte natura occulta, & abscondita ab oculis omnium viuientium, & supplens ipsorum causalitatem: nam, verbi gratia, notitiam huius propositionis, *Deus est trinus, & vnus*, sola essentia diuina clarè cognita, apta est causare in ratione obiecti, & nulla alia omnino res: eum vero agens supplens eius vicem generat notitiam illius obscuram, supplet aliquo modo vicem ipsius obiecti: deinde verò interni luminis collustratione complens, atque eleuans in proportionatum lumen intellectus creati, vt ex vtraque parte obiecti scilicet, & intellectus sit completa vis, & principium sufficiens ad acquirendam scientiam Theologicam: ideo Christus huius doctrinæ acquisitionem disciplinæ à Deo traditæ comparat Ioan. 6. *omnis*, inquiens, *qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me*. Audire enim est accipere internam illustrationem, discere est per eiusdem luminis adiutorium propositæ à Deo veritati consentire.

V. Quoad hos duos modos causandi scientiam Theologicam, vel saltem principia, à qua ipsa pendet, non eodem modo se habet Deus: nam quoad primum admittit causas instrumentarias, non verò quoad secundum. Hæc est sententia D. Augustini infra citandi. D. Thom. q. ii. de ver. art. i. & 3. & i. p. q. ii. art. i. Henrici in sum. art. ii. q. i. Bonauent. qu. 4. prologi ad i. Aegy. 3. p. prologi. q. vn. Ostenditur autem, quoniam *Deus ipse per se, & immediatè non omnibus reuelat abscondita, sed primoribus Seraphinis*, vt auctor est Magnus Dionysius in libro de cœlesti hierarchia, qui illuminant inferiores Angelos, per quos diuinarum reuelationum radij ad homines descendunt; neq; verò omnes homines accipiunt reuelationes immediatè ab Angelis, sed etiam ab ipsis Ecclesiæ doctribus, ac pastoribus de credendis instruuntur: atque ita de se ipso dicebat Apostolus, i. ad Tim. 2. *Veritatem dico nō mentior, doctor gentium infide, & veritate, & Christus dedit, ait idem Apostolus, quoslibet quidem Apostolos, alios autem pastores, & doctores*. Vt scilicet Deus noitro se captui, & naturali modo discendi accommodaret, inspirauit alijs, quæ alij discerent: vnde gloss. super illud Pauli ad Rom. 10.

Fides ex auditu, licet, inquit, Deus intus doceat, praco tamē exterius annunciat. Et D. Augustinus Tract. i. super Ioan. *Per homines ministrata sunt Scripturæ, nisi enim montes ista dicerent, vnde omnino cogitaretis, nō inueniretis*. Satis indicans nō esse in nobis ex parte obiecti principium illū supernaturalia mysteria non solum credendi, sed ne cogitandi quidem: hanc enim vim habent illa verba, *Vnde omnino cogitaretis, nō inueniretis*. Per homines itaque Deus proponit hominibus mysteria, quæ primum ipse reuelauit: & ita quoad hanc partem exhibendi obiecti credibilia, & motiuum credendi nō excludit causas secundas instrumentarias: non quidem ita vt auctoritas humana sit motiuum credendi, sed instrumentū quoddam, applicans verum motiuum auctoritatis diuinæ: quemadmodū magistri, qui naturales scientias docet, auctoritas, aut sapientia, nō est ratio propter quam discipulus intentamētis acie propositam sibi ab eodem demonstrationem considerans, euidenter assentiatur præmissis aut conclusioni: hoc enim debet lumini intellectus proprii sub ea claritate, ac perspicuitate apprehendentis terminos, vt ex ipsis oriatur euidentis assensus principiorum, & deinde conclusionis: quamuis magister ordinatè, & pedetentim procedens sit causa coordinationis, & adaptationis specierum ad cōgruam terminorum apprehensionem, quatenus, vt ait D. Thom. q. ii. de ver. art. i. in corpore, & ad ii. & 14. & p. p. art. citato proponit signa intelligibilia intentionum, quas intellectus discens ab illis signis accipit, & in semetipso recondit. Et hoc significauit Boët. lib. 5. de consol. prosa 5. asserens per doctrinam solum mentem hominis excitari ad scientiam.

Quod verò attinet ad alium modum, quod Deus, vt causa principalis est auctor Theologiæ per luminis infusionem, & eleuationem potentia, nullo modo admittit vllam causam secundam tamquam administram; sed ipse immediatè illustrat mentem, & confert vim assentiendi veritatibus ordinis superioris. Quæ est communis sententia Doctorum, sumpta ex sententia illa Pauli i. ad Corinth. 3. *Neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus*; quod disertè docuit Augustinus, vbi suprā citato tract. i. in Ioan. nam post illa verba subiungit, *Ergo ex montibus*: intelligit autem montium nomine Doctores, alludens ad illud Psal. 71. *Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam*: & ad illud Psal. 120. *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi*. Quia sicut prius à sole il-

Augustin.

s. Thom.

Boet.

VI.

Deus est causa principalis Theologiæ quoad luminis infusionem.

Augustin.

Psal. 71.

Psal. 120.

Gillij comment. Theol.

E

lustran-

Augustin.

s. Thom.

Henr.

Bonauent.

Aegy.

Deus perfecte & immediatè non reuelat abscondita hominibus.

i. ad Tim. 2.

Ephes. 4.

Glossa.

lustrantur montes, deinde valles, ita Spiritus sanctus insignes viros radijs suæ veritatis illustrat, vt ab ipsis reliquum vulgus doceatur. Ergo ex montibus, inquit, venit nobis auxilium, vt ista audiretis: sed nondum potestis intelligere, quod audistis: inuocate auxilium à Domino, qui fecit cælum & terram, quia montes sic potuerunt loqui, vt non possint ipsi illuminare, quia & ipsi illuminati sunt audiendo: Ioannes, qui supra pectus Domini discubuit, de pectore Domini bibit, quod nobis propinaret: sed propinauit verba, intellectum autem inde debes capere, vnde & ipse bibeat, qui tibi propinauit, vt inde impleas pectus, vnde impleuit ille. Idem optinè prosequitur tract. 3. in 1. ep. Ioan. ad finem. Quæ est sententia Ambrosij ferm. 8. in Psal. 118. super illa verba: Iustificatio- nes tuas doce me. Gregor. hom. 33. in Euan- gelia, & reliquorū Patrum. Quamuis au- tem magistri & doctores interdū illumi- nare dicantur; quo pacto Paulus ad Eph. 3. Mibi sanctorum minimo data est gratia hac, il- luminare omnes: & eodem modo de prædi- catoribus Euangelij loquitur Glossa in illa verba Pauli ad Rom. 10. Quam speciosi sunt pedes isti, inquit, sunt pedes, qui illuminant Ecclesiam, & à Magno Dionysio superiores Angeli dicuntur illuminare inferiores. hoc ta- men, vt in materia de Angelis ex instituto probatur, non est intelligendum de colla- tione alicuius luminis spiritualis, aut im- mediato concursu ad intellectiōem elici- tam ab inferioribus, sed de manifestatione per modum signi, & reuelationis, qua con- gruè proponitur obiectum, vt intelliga- tur, vt notat D. Thomas art. citato ad 9.

Ex his patet solutio eorum, quæ in con- trarium obiecta sunt: nam ceteræ scientiæ sunt à Deo, vt à causa prima vniuersali, Theologia verò, saltem ratione principio- rum, etiam vt à causa particulari: ille verò locus Eccl. 1. vbi Deus dicitur effudisse sa- pientiam super omnia opera sua, non intelli- gitur de ratione particulari communicandi scientiam; sed est metaphora, qua sumitur causa pro effectu: est enim eo loco sermo de sapientia diuina secundum interpreta- tionem D. Hilarij de Synodis aduersus Arianos, quæ idèd dicitur effusa super om- nia opera, quia in ijs summa cōditoris Dei ars, & sapientia elucet, ad modum, quo ar- tificex in opere aliquo eccellente totam sa- pientiam suam dicitur collocasse. Verbum autem Dei dicitur fons sapientiæ per ap- propriationem, quoniam procedit per operationem intellectualem, ibi autem su- mitur absolute pro vt in ratione causæ pri- mæ est principiu omnis scientiæ, & cogni- tionis veræ. Præter hoc autem Theologia

habet particularem modum processionis à prima veritate modo explicato. Illo autem loco Matth. 23. non prohibet Christus sim- pliciter, ne homines, siue discipuli eius vo- centur magistri, vt rectè arguit D. Thom. 2. ad Tim. 1. In quo positis sum ego predicator, & magister: vt etiam illum vocat Glossa in c. 3. eiusdè epistolæ ad illa verba: Tu verò permane in his, quæ didicisti, & credit a sum tibi; supplet Glossa, à me tamquā à vero doctore. Itaque sensus Christi erat, ne disci- puli per fastum superbix ad modū phari- sæorum honorificum nomen magistri af- sumerent; & hoc significant priora illa ver- ba: Vos autem nolite vocari Rabbi, vnus est enim magister vester. Inter plurima autem indicia superbix Phariseorum præmiserat illud: Amant vocari ab hominibus Rabbi: & idèd vt rectè notat S. Thom. in eum locum, Chri- stus dixit: Nolite, id est, non ambiatis vocari magistri; hæc etiam mens Christi erat, ne appeterent nomen magisterij absolutum, & quasi primarium, & ab ipso indepen- dens; idcirco enim subdidit: Vnus est enim magister vester Christus. Hanc solutionem af- fert D. Thom. citata q. de ver. art. 1. ad 1. & art. 3. ad 5. & sumitur ex Glossa ad eum lo- cum Matth. super illa verba: Nolite vocari Rabbi, ne, inquit, diuinum honorem hominibus tribuatis, aut quod Dei est, vobis vsurpetis; sola autem præcipua, & prima auctoritas ma- gisterij Dei propria est.

Hæc dicta sunt, vt explicetur quomo- dum primaria docendi auctoritate, quæ in Deo est, nō repugnet secundaria in homi- nibus. Sed nondū explicatum est, quomo- do Deus aliter sit magister scientiæ naturalis, aliter doctrinæ reuelatæ: verū facile ex dictis colligitur, namque naturalium veri- tatum non aliter est magister, quā per creationē luminis intellectus connatu- ralis animæ, quod est veluti quoddā impres- sio diuini, vt D. Thom. 1. p. art. 1. citato ad 1. & alij colligunt ex illo Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Supernaturalium autē veritatum doctor, & auctor scientiæ de illis habendæ, est per infusi lu- minis illustrationem, & obiecti latentis reuelationem, qui modus est particularis,

adeo,

Ambros.

Gregorius

Ad Ephes. 3.

Glossa.

Magn. Dion.

S. Thom.

VII.
Reliquæ sci-
entiæ sunt à
Deo, vt à cau-
sa generali,
Theologia
vt à speciali.

S. Thom.

2. ad Tim.

Glossa.

Quomodo
Christus ve-
nerit nomē
magistri.

S. Thom.

S. Thom.

Glossa.

VIII.

S. Thom.

Psal. 4.

Quomodo
Deus sit au-
tor scienti-
arum natu-
ralium, & su-
pernatu-
ralium.

adeo, vt nulla causa secunda sit in suo genere principalis ad huiusmodi scientiae acquisitionem. Ad rationem respondeo recte concludere sapientiam diuinam in genere causae exemplaris, ex aequo regulare omnem scientiam creatam: in hoc enim sensu est verum illud axioma Philosophi lib. 10. met. t. 7. *Primum in vnoquoque genere est causa, & mensura reliquorum*: at vero respectu doctrinae reuelatae habet Deus particularē causalitatem, quam non habet respectu scientiae naturalis. Dictum verò D. Ambrosij ad eundem modum interpretatur D. Thomas in comment. c. 2. epist. ad Tim. 2. lect. 3. de communi ratione inspirandi veritatem per lumen rationis naturale, & alias causas secundas naturales, quae non sufficit ad instruendam mentem ad finem cognitionis primae veritatis, quoad rationes occultas, & supernaturales.

Causa minus praecipua, sed per se necessaria est ratio humana fulta principijs reuelatis.

CAPVT III.

I. **E**X dictis, cap. precedente emergit haec difficultas. Vtrum Theologia eo modo, quo fides, sit principaliter à Deo. Namque in eo constitui discrimen inter Theologiam, & scientias naturales, quod harum auctor est Deus, vt causa vniuersalis per collationem instrumentorum naturalium, ad illarum acquisitionem, & concursum ordinarium, quo simul cum intellectu producit nostros actus, & habitus scientiarum. Theologia verò est causa suo modo particularis, & praecipua, tum reuelando mysteria suapte natura nobis occulta, tum vero conferendo lumen supernaturale congruum ijs percipiendis: hoc autem modo est auctor fidei: atque adeo non videtur quoad hoc vllum esse discrimen inter eas. In contrarium verò est quoniam fidem accipimus à Deo per infusionem: Theologiam nostris actibus acquirimus: ad illam immediate concurrat lumen diuinum, ad hanc ratio, & discursus humanus: quae magnam arguunt vtriusque diuersitatem, & consequenter probant Theologiam esse ab homine principaliter, non verò à Deo. Quod suadetur primò, quoniam operatio procedens à potestate naturali operante modo sibi proprio, & connaturali, tribuitur viuenti ipsi tamquam causae praecipuae in suo genere: actus verò facultatis Theologicae eo modo procedunt ab intellectu humano; tribuendi ergo sunt homini tamquam causae secundae principali. Assumptio patet quoniam modus intelligendi per discursum est proprius intellectus humani, conueniens ipsi ex principijs naturae intrinsecis: assen-

sus verò Theologici per discursum gignuntur: quare procedunt ab intellectu operante modo sibi proprio, & connaturali. Secundò quotiescunque actus reducitur vltimò ad lumen naturale intellectus, ita vt per eiusmodi resolutionem sit certus de principio, quod quaerit, habet se intellectus, siue homo intelligens, vt causa praecipua: siquidem operatur per instrumentum sibi connaturale: sed omnis discursus quoad normam, & rationem consequentiam reducitur in lumen naturale intellectus; per hoc enim euidenter iudicat, vtrum sit bona forma discursus, nec ne: ergo homo discurrens est causa praecipua Theologiae. Denique quotiescunque artifex habet naturalem vim, & facultatem vtendi instrumentis ad operationes artis propriae, est in suo genere praecipuus auctor ipsarum, quamuis instrumenta propria arte fabricare non possit: vt facile per singulas artes discurrendo, perspicuum fiet: non enim miles est solum causa instrumentaria pugnae, eo quod enssem, & arma ipse non fecerit, sed à fabris fabricata acceperit, & sic in ceteris. Intellectus autem humanus, secundum naturale lumen spectatus, habet vim sufficientem, vt positis assensibus principiorum, quae sunt instrumenta sciendi ex ijs colligat conclusionem, eique assentiat: ergo quauis lumen naturale non sufficiat ad principiorum assensum, non proinde Theologicus assensus per discursum tribuitur Deo, vt causae principali in omni genere, sed hominem etiam in suo genere erit principalis.

Proposita argumenta perfringunt duas difficultates. Altera est vtrum homo possit dici praecipua causa Theologiae; altera quae sit penes hoc inter fidem, Theologiamque diuersitas. Quibus vt satisfiat, suppono ad rationem causae praecipuae, in ordine ad aliquem finem duo requiri: alterum, vt agens sit instructus sufficiente virtute, & instrumentis sibi connaturalibus ad agendum; alterum vt non subordinetur alij agenti principali in eodem genere, applicanti illud ad propriam operationem, & dirigenti ad finem à se intentum: & vtralibet harum conditionum deficiente, cessat ratio principalis agentis. Defectu prioris, aqua non est causa principalis calefactionis, neque speculum illuminationis, quoniam neque illa habet principium naturale calefaciendi, sed prius affici, & eleuari debet forma peregrina, & super naturam propriam, nempe calore ignis: neque speculum habet à se, sed à sole lucem, quae est principium formale quod illuminandi: & ita illuminando est causa instrumentaria respectu solis, sicut aqua calefaciendo respectu ignis. Defectu posterioris miles

II.

Duo requiruntur, vt agens sit causa praecipua ad aliquem finem.

pugnans in acie, non est causa præcipua victoriæ, sed dux: qui illā per se intendit, ad eamque dirigit vim, & operationē totius exercitus, & cōsequenter militum singulorum. Item basilicæ, aut cuiusvis alterius fabricæ causa præcipua nō sunt artifices, qui singulas eius partes perficiūt, & absoluunt, sed architectus, qui totā machinam animo conceptam habet, & ad eius cōsummationem applicat singulorū artificum manus, & artem. Inter hos autem duos modos est nōnihil discriminis; nam prior omninō, & absolutē excludit rationē principalis agentis; posterior patitur aliquam rationē causæ præcipuæ, non quidē respectu eius finis, & effectus, qui per se primō intenditur à primo, & præcipuo agente, sed respectu proprii, & proportionati effectus. Discrimen patet, nā aqua nullā vim propriam confert ad calefactionem, sed solū agit virtute ignis, cuius formā participat: at verō miles per se pugnat, & ferit hostē quamvis per se solus non assequatur victoriā: artifices subordinati architecto, per se quoque ædificant aliquas partes, quamvis hæc ipsorum operatio ad cōsummationem totius operis ab architecto dirigatur.

III.

Homo non est præcipua causa scientiæ Theologiæ.

His positis dico primū. Homo nequam dici potest absolutē causa præcipua scientiæ Theologiæ. Ostēditur, quoniam homo cōsideratus secundū proprias vires, & naturam, nō habet instrumenta naturalia accommodata, & sufficientia ad acquirendam cognitionē obiecti Theologici; id verō, vt ex suppositione patet, requiritur ad rationē causæ præcipuæ in suo genere: nō ergo absolutē dici potest causa præcipua scientiæ Theologiæ. Maior propositio habetur ex Augustino, & alijs, cap. superiore relatis, quatenus asserunt non potuisse homines venire in diuinarū rerū cognitionem, nisi Deus reuelasset, & mētes interius illustrasset: probatur verō, quoniam, vt ait D. Thom. q. 10. de verit. art. 13. & quodl. 8. art. 4. instrumenta sciendi sunt potentiæ sensitivæ, & lumen naturale ipsius intellectus: nam à potentijs sensitivis sumitur principium sciendi, vt constat ex Philosopho lib. 1. posterior. cap. 14. & lib. 2. cap. ultimo, asserente assensum principiorum fieri ex sensuum experientia; item 1. Post. t. 33. docente non posse nos habere scientiam eius obiecti sensibilis, cuius sensu caremus; lumine verō ipso complerur, ac perficitur scientia: at hæc duo principia secundū vires naturales cōsiderata, nō sunt apta comparandæ notitiæ, nisi earū rerum, quæ ex effectis sensibilibus agnoscī, vel secundū quandā analogiam ex illis æstimari

potiunt; qualia nō sunt pleraque eorum, de quib⁹ agit Theologia: tū quia effectus sensibiles, vel etiam intelligibiles ea certō nō representant: tū quia intellectus humanus habet pro obiecto sibi proportionato, & cōnaturali intelligibile per species à sensibus abstractas. Secundō omne agens, quod nō agit nisi motum, & applicatū ab altero, habere nequit vicem agentis principalis: at homo secundū proprias vires, ac lumen naturale intellectus; nequit Theologicē discurrere, aut venire in notitiā illius cōclusionis per se, ac propriæ Theologiæ, nisi moueatur, atque applicetur à Deo particulari modo operante: ergo nō habet rationē causæ præcipuæ. Maior propositio habetur ex suppositione, & asseritur à D. Thom. in 4. d. 40. q. vn. art. 1. ad 1. & sæpè alibi. Et constat ratione: causa namque indigens alterius motione, est illi subordinata in agendo: & proinde minus præcipua. Assumptio cōstat ex dictis. cap. proximo: nā nisi Deus reuelasset, & mentes infusione diuini luminis illustrasset, non esset alia Theologia, quàm naturalis: item principia discursus Theologici quoad assensum certos, & infallibiles, quales in Theologia requiruntur, cognosci nequeunt per lumen naturale intellectus, & exigunt lumen fidei; atque adeo ad inchoationem discursus nō habet intellectus instrumenta sufficientia, vt per se ipsum procedere possit ad acquirendam notitiā conclusionis, sed indiget auxilio particulari Dei mouentis.

S. Thom.

Ex his constat intellectum ex defectu vtriusque conditionis, nō esse causam præcipuam scientiæ Theologiæ. Verū, quia discursus Theologicus cōstat principijs, & conclusionē, perspicuum est Theologiam ratione principiorum non habere causam aliam præcipuā præter Deum, atque adeo assensum præstitum conclusioni, quatenus pendet ex assensu præmissarum, in illū tamquā in præcipuam causam referri, superest videndū vtrum ad ipsum assensum cōclusionis per se, atque immediatē, & nō solū ratione principiorū opus sit motione, aut eleuatione Dei particulari; an verō positis assensibus præmissarum intellectus suapte vi, absque alia eleuatione, possit elicere assensum conclusionis; & cōsequenter ex hac parte habere modū aliquē causæ præcipuæ in suo genere, sicut habet ad assensum reliquarum scientiarum. Huic quæstioni respondeo, positis assensibus præmissarum, non requiri nouam eleuationem, aut motionē intellectus à superiore causa, vt assentiatur conclusioni, sed ipsum suapte vi germinare assensum ex præconcepto semine

IV.

An intellectus positus assensibus præmissarum possit suapte vi elicere assensum conclusionem.

princi-

principiorum: atque adeo quoad hanc partem habere modum aliquem causæ in suo genere principalis. Vt positio intelligatur recolendū est id, quod dialectici tradunt, nimirū semper ad assensum cōclusionis interuenire iudicium de bonitate cōsequentiæ, siue formale, siue virtuale; deinde verò intellectū affectū eiusmodi iudicijs præmissarum, & consequentiæ, ferre iudicium de cōclusionē, dico itaque Theologum ad hoc iudiciū prout immediatē procedit ab intellectu ita eleuato assensib; præmissarū, nō egere alia eleuatione Dei, aut motione ad assensum: sed ex se nō minū naturaliter illi assentiri, quā assentiat alijs conclusionibus naturalibus. Fundamentum est. Quoniam ad præbendū assensum discursiuum, nō est alia difficultas ex parte intellectus, quā ignoratio principiorū, aut consequentiæ: his namque cognitis necessariō determinatur ad assensum: at difficultas intellectus circa principia reuelata vincitur, & in potentia suppletur per eleuationē luminis diuini: bonitas verò cōsequentiæ naturali lumine euidenter agnoscitur: ergo ijs positis absq; alia noua motione sola vi naturali cōiuncta principijs intellectus gignet assensum Theologicum. Et confirmatur. Quoniam, si posito aliquo principio, euidenter sequitur aliqua conclusio, qui illud admittit, & videt euidentē alterius ex illo cōsecutionem, quamdiu illud nō retractat, necessariō determinatur ad assensum: at positis assensibus præmissarū de fide, & bonitate cōsequentiæ, intellectus lumine naturali potest intueri euidentiam cōsequentiæ, cuius vi efformare poterit hanc conditionalem euidentem; si principia hæc sunt vera, conclusio est vera: & nō retractando iudicium præmissarū, necessariō determinabitur quoad assensum conclusionis; quē proinde gignet absque ope alterius luminis distincti à lumine principiorū. Ex quo deinde sequitur posterior pars eiusdē assertionis. Nam quādo ad effectū per se, requiritur principium, quod haberi potest ex propria, & cōnaturali vi agentis, id quoad hanc partē dici suo modo potest agens principale, saltem secundum quid: ad assensum verò discursu genitū per se cōcurrit, ac requiritur iudicium saltē virtuale de bonitate consequentiæ: hoc autē vltimo resoluitur in lūmē naturale intellectus; qui suapte vi absque ope extrinseca reducere potest discursum ad primas regulas naturaliter euidentes: ergo homo ratione luminis naturalis ex hac parte potest dici secundum quid, causa præcipua assensus Theologici. Dico, secundum quid, quoniam assensus hic

per se pender ex principijs reuelatis, quorū iudiciū reducitur in Deum, tamquā in primam causam, & de primo ad vltimum ipsa quoque notitia conclusionis: præterea, quæ ex parte assensus discursiuus pender ex solo lumine intellectus, quoad iudiciū consequentiæ, opus est applicatione, nō quidē immediata, sed remota per reuelationem, ac lumen ad assensum principiorum. Ex quo tandē efficitur, lumen naturale intellectus quoad præbendū assensum Theologicum, nō esse causam minus principalem prioris generis, quæ nihil de suo cōfert ad operationem: sed posterioris, quæ vi propria, modo aliquo attingit effectū, quamuis nō sit per omnia similis causis naturalibus subordinatis: nā artifex particularis ad proprias operationes nō necessariō recipit vim agēdi ab architecto, sed directionem: Theologus verò nō solum applicationem habet à superiore causa, nempe Deo, sed etiam potiorem rationē agēdi, qui sunt assensus præmissarum ex diuina reuelatione, ac lumine habiti: magis aptē cōferri potest instrumentis artium, quæ in se habent vim aliquam, & aptitudinem ad effectum, si applicentur, ac moueantur ab arte: etenim intellectus adhibita applicatione per fidē præmissarum, vim naturalem habet ad assensum conclusionis. Atque ex his constat solutio prioris difficultatis.

Ex hac verò solutione elici potest responsio ad alteram quæstionē de diuersitate Theologiæ à fide: quæ præcipuē consistit in tribus. Primum est, quod respectu fidei intellectus nō habet in vilo genere principium, aut potentiam completam; respectu verò Theologiæ habet quoad aliquid. Secundum verò est, quia fides indiget proximo, atque immediato principio supernaturali, Theologia verò remoto. Tertium denique, quoniam fides est habitus infusus necessariō requisitus ad actus sui ordinis: Theologia verò est habitus acquisitus, non necessarius, ad constituendā potentia simpliciter, sed solum ad facilius operandum. Quæ tria per facilia ostenduntur ex dictis: & primū quidē cōstat ex eo, quod actus fidei est simpliciter supernaturalis ordinis, ac diuini; atque non adeo est in intellectu respectu eius potētia completa, sed indiget eleuatione supernaturali, vt ex instituto pbat in materia de gratia; & ideō Theologi communiter asserunt virtutes, & habitus supernaturales conferri nobis à Deo, nō ad melius ac facilius operandum, sed vt potentia fiat completa, & proportionata, vt possit actū elicere: respectu verò Theologiæ, vt ex dictis cōstat, habet intellectus

V.
Theologia
& fides uno
modo differant.

vim completam, saltem ad vnum principium assensus, hoc est, iudicium de consequentiæ bonitate. Secundum etiam patet, quoniam ad assensum fidei non satis est, ut assentiamur ex auxilio, ac lumine supernaturali alicui principio, ex quo conclusio reuelata colligatur: sed opus est, ut assensus præstetur immediatè ex lumine, ac motiuo supernaturali, ut doceri solet in materia de fide: & patet ratione, quoniam actus est substantialiter ordinis diuini, & indiget immediato principio eiusdem ordinis. At verò actus Theologiæ, cum immediatè procedat ex ratione, & discursu humano, conflat tamen ex assensibus ordinis diuini, sat est si ratione præmissarum habeat principium supernaturale: quod tamen non concurrat immediatè ad eliciendum assensum conclusionis.

VI.

Obijciat aliquis, hoc discrimen non esse verum, quoniam assensus principiorum immediatè concurrunt ad assensum conclusionis: hi verò in Theologia sunt ordinis diuini, ac supernaturales, nempe actus fidei: ergo etiam Theologia immediatè procedit à principio supernaturaliter eleuante. Respondeo sermonem non esse de principio, siue causa per modum actus, quo contineatur motiuum assensus discursiui: sed de principio ad hoc ipsum eleuante intellectum per modum habitus, & complente potentiam, ut positis præmissis assentiatur conclusioni: nam ad hoc tam completa est potentia intellectus ad assensum Theologicos, quam sit ad assensum aliarum scientiarum positis primis principiis: ita ut quemadmodum philosophus naturalis, postquam præbuit assensus suis principiis, virtute horum suapte assentitur conclusioni. Theologus etiam positis assensibus de fide circa præmissas, absque ope noui auxilij supernaturalis, virtute tamen præmissarum præstet assensum conclusioni. Atque ita quoad hoc habet medium locum inter fidem, ac scientias naturales: nam ad has est absolute completa potentia intelligendi, neque per se indiget auxilio ordinis diuini, siue ad assensum præmissarum, siue conclusionis; fides autè ad omnem proprium actum eget auxilio eleuante potentiam ex se incompletam: scientia verò Theologica eget quidem eleuatione ratione principiorum, & concursu horum ad assensum conclusionis: non tamen exigit concursum alium proximum supernaturalem immediatè eleuantem ad assensum discursu Theologico genitum. Ex quibus tandem constat tertium discrimen. Nam fide esse habitum per se infusum habetur ex Conc. Trid. sess. 6. c. 7. Theologiam verò esse acquisitum, est

Concil. Trid.

communis sententia Doctorum, quos referat tractatu 6. c. 2. atque adeò, licet fides cum præcedat actus per modum potentie, ab ijs non gignatur, habitus tamè Theologicus proprijs actibus gigni debet; quia non requiritur, ut complens potentiam, sed datur ad maiorem facilitatem: & idè per se non supponitur à suis actibus, sed supponit illos. Et quamuis in adultis, qui conuertuntur ad fidem, etiam supponatur actus credendi tamquam dispositio ad habitum, est longè diuersa ratio: nam actus ille non est causa efficiens habitus, sed dispositiua tantum; & ad ipsum eliciendum prærequiritur auxilium proportionale habitui, supplens eius vim, atque concursus: actus autè Theologicus, ut habeatur ante habitum, non indiget concursu villo supplente habitum; sed sola determinatione, siue motione principiorum de fide, iudicio de bonitate consequentiæ, & propria virtute naturali intellectus: quæ causæ sufficiunt ad eum eliciendum: ipse verò efficienter attingit productionem habitus, ut ceteri actus, quibus respondent habitus acquisiti.

Hinc facile sumitur responsio ad rationes dubitandi initio propositas. Nam quia habitus Theologicus partim conuenit cum habitu fidei, partim differt: idcirco reducitur ad eadem principia, ad quæ fides: non tamen eodem modo: nam fides immediatè pendet à reuelatione, & lumine diuino: Theologia verò remotè interuentu suorum principiorum, quæ teneri debent assensu fidei: & ita patet responsio ad rationem probatam non esse discrimen inter utramque. Quæ verò suadent interesse discrimen, concedendæ sunt. Verum ex ijs non sequitur hominè esse causam præcipuam simpliciter assensus Theologici: nam quamuis ad eum immediatè concurrat ratio, ac discursus humanus quoad formam Syllogisticam, discursus tamen constat præmissis creditis fide diuina, ut infra ostendam; cum verò actus credendi sit principaliter à Deo, principaliter quoque ab ipso erit assensus Theologicus; quoniam interuentu præmissarum reducitur ad eandem causam. Ad primum verò argumentum eorum, quibus idè suadebatur, dicendum maiorem propositionem esse veram, si operatio procedat simpliciter, & absolute modo conaturali potentie: tunc enim substantia vtens eo modo, potentia, est causa præcipua operationis. At in hoc sensu non est vera assumptio: nam quamuis discursus quoad formam sit connaturalis operatio hominis, quoad materiam tamen, & assensus principiorum potest esse supernaturalis: ut re ipsa contingit in discursu Theologico: & quia assensus discursiui non minus pendet

a prin-

Fides est habitus per se infusus: Theologia est habitus acquisitus.

VII.

à principijs materialib⁹ quàm à forma, imò quoad determinationē, & genus actus, magis pēdet ab illis, fit, vt, licet discursus quoad formā procedat modo, ac ratione cōnaturalī intellectus humani, sit simpliciter supernaturalis ratione principiorum: atque adeo præcipuus eius auctor, & causa nō sit homo, sed Deus. Secundum eodē ferē modo soluitur. Nō enim Theologus resoluit omnia principia sui assensus ad lumē naturale: assensus quippe præmissarū de fide, ad id resolui nequeunt: & ita simpliciter est causa minus præcipua, quamuis proprio lumine resoluat in principia formalia, qua ex parte nō repugnat, vt dicatur causa præcipua secundū quid, modo superius explicato. Tertium argumentū dissoluitur dicēdo assensus fidei non esse instrumenta intellectus, sed Dei, per eos mouētis intellectū ad assensum conclusionis: nō enim quidquid cooperatur alteri ad eius actionē, est instrumentum, nisi sit virtus naturalis ipsius, aut ab eo acceperit virtutē, ac motū: vt multis exemplis patet: etenim calor cœlestis cooperatur viuētib⁹ ad operationes animæ vegetātis, nec tamē est illius instrumentum, imò habet rationē instrumenti respectu cœli per eum cooperātis actionib⁹ inferiorū. Simili ferē modo habitus supernaturales cōcurrunt cū potētis spiritualibus ad operationes vitales ordinis diuini: nec sunt earum instrumenta, sed Dei per eos eleuantis potentias: assensus autē præmissarū de fide nec sunt virtutes naturales intellectus, nec ab ipso tamquam causa præcipua accipiunt virtutē, aut motū: ideoque non habent respectu eius rationē causæ instrumentariæ. Exempla verò instrumentorū artificialiū quæ in cōtrarium proferuntur, nō sunt ad rem: nā artifices, qui vtuntur instrumentis ab alia arte præparatis, imprimunt ijs vim, ac motū, vt ferræ faber, gladio miles, & sic in cæteris: principia verò fidei potius vim cōferunt intellectui, quàm ab eo accipiant.

Assensus Theologicus exigit eadem principia formalia, quæ reliquæ scientiæ: materialia verò per se solū exigit reuelata.

C A P V T IV.

I. **P** Principia prima, atque remota, exigunt alias causas medias, & instrumentarias, quæ immediatē attingant effectus, Deus, & homo sunt causæ suo modo remotæ assensus Theologici: ideo oportet propinquiores indagare. Omnis autē assensus discursiuus resoluitur immediatē in duo genera principiorū, scilicet, in formalia, & materialia. Idcirco philosophus duos de reso-

lutione tractatus scripsit: priorē de resolutione in principia formalia, posteriorē de resolutione in materialia: illa cōtinētur figura, modoq; Syllogistico: hæc principijs, vel cōmunibus, vel proprijs singularū scientiarū. Theologiā ego supra tractatu 1. ostēdi esse habitū discursiuum; atq; adeo in hæc etiā duo genera principiorū resolui debet.

Circa principia formalia nihil speciale exigit Theologia ab alijs scientijs, iisdē. n. quibus illa, vtitur argumentādī formis. Id tamē aduertēdū nōnullas regulas maximē circa Syllogismos expositorios nō eodem modo habere vim in terminis diuinis, atq; in creatis. Sed de his agitur in materia de S. Trinitate, in qua p̄cipuē regulæ illæ defecere vidētur. Porro q̄a principia formalia faciunt euidētia cōsequētiæ, videbitur alicui repugnare assensui Theologico ineuidēti, vt in ipsa euidēter resoluat. Quā sententiā ex alio capite docuit Sotus lib. 1. Posteriorū, c. 3. q. 2. ad cōfirmationē septimi argumenti principalis: quo loco existimat nō gigni assensum Theologicum ex reuelatis, quādo adest euidētia cōsequētiæ, sed præberi assensū fidei. Fundamentū est, quoniā Syllogismo cōstante principijs reuelatis, & euidēter cōcludēte proponitur sufficiēter cōclusio illata, vt credatur ex motiuo reuelationis diuinæ. Cū verò præbetur assensus enunciationi ex motiuo reuelationis, est actus fidei, nō Theologiæ: ergo euidētia cōsequētiæ excludit assensum Theologicū.

Vt huic dubio satisfiat, notandū est cōsequētiā aliā esse materialē, aliā formalē: materialis est, cū non habita ratione formæ Syllogisticæ tantūmodo attēditur habitu do cōsequētis ad antecedēs, vt se res habet in propositionibus cōditionalibus: nā cū dicimus, si sol lucet, dies est, aut vice versā, nō habemus vllā rationē cōsequētiæ formalis: sed solū respicimus habitudinē necessariā inter lucē solis, ac diē: formalis verò est, cū inspicitur figura, & modus syllogisticus; qui abstrahendo ab omni materia, vel bonē, vel malē concludit. Porro in cōsequētia formali secundū se semper est, vel necessitas, & euidētia, vel ineptitudo ad certū, & euidēter inferendā cōclusionem, quāuis alicui ob ignoratiā videri possit bona cōsequētia, quæ inepta est. In cōsequētia verò materiali est diuersitas: Nā cū inter causas alię sint necessariæ, & semper cōiunctæ cū effectu, alię vt plurimū, alię indifferētes, in vtrāq; partē expositione primarū necessariō sequitur effectus; & ita si penetratur natura ipsarū, cōsequētia materialis erit euidens: sicut est cū dicitur, si est ignis, calefacit: in alijs verò non erit omnimoda

II.

Theologia nihil speciale exigit, quoad principia formalia.

Sotus.

III.

Consequētia alia materialis alia formalis.

Assensus discursiuus in duo genera principiorum resoluitur.

evidentia, sed pro varietate circumstantiarum erit maior, vel minor, vel nulla, verbi gratia in hac conditionali: si est mater, diligit filium, non est evidentia simpliciter, sed tantummodò moralis, in hac autem, si est hyems, viget frigus, tantummodò physica. In hac verò, si est poeta, est pauper, non est evidentia, sed probabilitas. Et sicut evidentia consequentiae formalis, & materialis, non necessario coniungitur: nam in conditionalibus sola est materialis, in Syllogismo ex probabilibus, vel etiam falsis apto secundum formam, est sola formalis: Ita quoque potest evenire, ut in eodem discursu simul sint: ut fit in demonstrationibus mathematicis in prima figura.

IV.

Causa.

Hoc posito dico. Ad assensum verè Theologicum necessario requiritur evidentia consequentiae formalis, nec repugnat evidentia materialis, non tamen requiritur. Prima pars est Cani lib. 12. de locis. c. 2. ad finem, ubi tacito auctoris nomine opinionem Soti reprehendit, est etià Doctorum assentientium Theologiam esse scientià ratione certitudinis, & evidentiae consequentiae, quos referat tractatu 4. c. 7. & est de mente omnium qui vocant illà scientiam, qui referentur eodè tractatu, c. 6. scientia enim non est, ubi deest evidentia consequentiae. Tandem idè sentiunt, qui aiunt certitudinè Theologiae esse maiore certitudine cuiusvis scientiae naturalis, quos referat tractatu 6. cap. 3. Etenim assensus omnis genitus discursu, cuius consequentia non est certa secundum formam, est minus certus eo, qui gignitur discursu certo còcludente, si tamè utriusque praemissae sint certae. At verò, si discursus Theologicus non sit evidēs secundum formā, consequentia non erit certa, ut est consequentia discursuum pertinentium ad scientias naturales: ergo Theologia non erit magis certa, quā illae. Maior propositio patet, quoniam assensus genitus ex utroque principio formali, ac materiali certo, est simpliciter certus: qui verò desiderat certitudinē alterius, simpliciter non est certus, ut quis enim certò assentiatur uni propositioni propter alias, debet esse certus de veritate ipsarum, & de bonitate illationis: nam si de hac, vel de illa dubitet, còsequenter etià de veritate còclusionis dubitabit. Assumptio verò patet, quoniam scientiae naturales habent utramque certitudinē, ut patet; Theologia verò, si non supponat evidentiam consequentiae, non erit certa de illa; quandoquidē, licet aliqua consequentiae sint reuelatae in sacris literis, potiùs respiciunt materiam quā formā. Et haec ipsae sunt paucissimae: ea verò, quibus communiter utitur Theo-

logus, non sunt reuelatae: & idè non habent aliundè certitudinem, quā ex evidentia. Quare si haec defuerit, assensus Theologicus non erit aequè certus, ac is, qui gignitur discursu scientiae naturalis.

Secunda pars ostenditur, quoniam ad evidentiam materialis consequentiae, non requiritur notitia evidens alicuius propositionis absolute de inesse; sed sat est evidens notitia connexionis medij termini cū passione, & propositionis conditionalis contextae ex iisdem terminis. Exempli gratia, ex ratione hominis evidenter sequitur risibilitas, & ex ratione equi hinnibilitas; & idè si dicatur est equus, rectè sequitur, ergo est hinnibilis; est homo, ergo risibilis: quare etiam si hi termini coniungantur cū alijs, cum quibus repugnat omnino naturalis connexio, nihilominus consequentia erit evidens, ac necessaria: ut si dicas, si Alexander est equus, est hinnibilis: si Bucephalus est homo, est risibilis. Nam quoniam veritas conditionalis consistit solum in ratione consequentiae, ut docent Logici, fieri potest, ut consequens, & antecedens sit impossibile, & nihilominus propositio conditionalis vera, ut ait D. Th. 1. p. q. 25. art. 3. ad 2. & còsequenter necessaria, quoniam omnis conditionalis vera est necessaria, ut docet idem. S. Doct. 1. b. 6. metaph. lectione 3. ante mediū, & consequenter erit evidens cernenti connexionē antecedētis cū còsequente. Ex quo inferitur fore evidentē còsequentiā materiale, etià si antecedens, & còsequens sit evidens: nam cum ad evidentiam còsequentiā non requiratur veritas ipsorū, nequaquā etià requiretur evidentia; quādoquidem, quādo propositio est falsa, non potest habere evidentiam veritatis: quare evidentia consequentiae materialis, quae coherere potest cū falsitate antecedentis, & consequentis, stare poterit cū inevidentia eorundem. Atque ita patet, hanc conditionalem, si verbum divinum est homo, habet voluntatē humanam: esse evidentem quamvis haec duae, verbum divinum est homo, verbum divinum habet voluntatem humanā, sint inevidētes. Ex quo tandem sequitur hunc Syllogismum: omnis homo habet voluntatem humanam; verbum divinum est homo: ergo habet voluntatē humanam, admittere evidentiam consequentiae materialis.

Tertia pars ostenditur, quoniam assensus Theologicus, cum sit inevidens, coherere potest cum inevidentia consequentiae materialis. Id verò tunc erit, quādo Syllogismus Theologicus constiterit utraque praemissa reuelata, & credita fide divina; erit enim assensus Theologicus, ut patet hoc ipso capite; & nihilominus non erit eviden-

V.

S. Thom.

VI.

tia con-

tia cōsequentia materialis. Ratio est, quoniam ad eiusmodi euidētiā opus est saltem, ut sit euidens intellectui cōnexio medij termini cū passione, vel subiecto: tunc enim hoc ipso, quo aliud extremum quoddamque cōiungitur, aut cōiungi supponitur cū medio termino, euidens est coniungi debere etiam cum passione, ut patet in exemplis allatis: nam, quia hinnibilitas euidenter coniungitur cū equo, hoc ipso, quo siue verè, siue falsò, siue euidenter siue ineuidēter supponitur aliquē esse equum, euidenter etiā sequitur eundē esse hinnibilem. At quando vtraque præmissa est de fide, & cōsequenter ineuidens, cōiunctio quoque medij termini siue cum passione, siue cum subiecto est ineuidens; atq; ad eò ipsa quoque consequentia materialis manet ineuidens, ut si dicas *Christus est filius Dei, Christus est filius Virginis: ergo filius Virginis est filius Dei*: nā medius terminus est *Christus*, cuius cōiunctio cū extremis non est nobis euidens; & consequenter neque consequentiæ materialis habet euidētiā, neque si fiat ex iisdem terminis conditionalis propositio, nimirum, *si est Christus, est filius Dei*, erit euidens. Ex quo apertè deducitur euidētiā consecutionis materialis, non necessariò requiri ad assensum verè Theologicum.

VII.

Ad primum motuum oppositæ sententiæ respondeo, sicut necessitas illationis nō confert certitudinē assensui, nisi principia ipsa materialia sint necessaria, vel alioquin certa, ut patet in assensu nato ex Syllogismo apto secundū formā, constantē tamen præmissis solum probabilibus: ita etiā solā euidētiā consecutionis nō sufficit, ut assensus sit euidens, nisi vtraque præmissa sit euidens. Ad secundū distinguenda est maior, nā si sensus eius sit, Syllogismo euidenter cōcludēte proponi conclusionē, ut credendā immediatè propter motuum reuelationis diuinæ, negāda est: repugnat enim, ut assensus sit propriè discursiuus, & cadat in conclusionem proximè, & immediatè propter idē motuum, propter q̄ præmissæ creduntur esse veræ. Etenim motuum immediatū assensus discursiuus est notitia, qua cernitur cōiunctio medij termini cum vtroque extremo: hæc autē cōtinetur assensibus præmissarum; & differt à motiuo, propter quod ipsæmet creduntur: & idē, cū reuelatio diuina sit immediatū motuum assentiendi præmissis Theologicis, fieri nequit, ut assensus præstitus cōclusioni ob notitiā præmissarū ex reuelatione habitā nitatur immediatè reuelatione diuina. Si verò sensus sit eam propositionē fatēse, ut præbeat assensum mediātē, ac remo-

è propter reuelationem, concedenda est maior: sed in eo sensu non est vera assumptio; assensus enim cadens supra conclusionem, ut solum deductā ex principiis fidei per se, ac formaliter, non est assensus fidei.

Quod attinet ad principia materialia. Quædā ex ijs sunt cōmunia omnibus scientijs, quæ dignitates appellantur, & ingrediuntur oēs demonstrationes, nō formaliter, & actu, sed virtute: qualia sunt, *de quolibet est affirmare, vel negare: impossibile est idem simul esse, & nō esse*. Alia verò sunt, quæ formaliter per se ingrediuntur demonstrationes. Verum ex his quoq; assignari possunt aliqua prima, quæ virtute cōtinent reliqua omnia, quatenus cæteræ demonstrationes resoluuntur in cōclusionem demonstratā per eiusmodi principia, & cōsequenter in ipsa: quæ proinde ingrediuntur oēs eiusdē scientiæ demonstrationes, primā formaliter, cæteras virtute. Ex qua diuisione principiorū tria disquirenda se offerunt. Primum est, utrū Theologia habeat principia communissima, & quasi dignitates; quæ virtute singulos eius discursus ingrediātur. Secundum utrū habeat prima aliqua principia: ex quib⁹ cætera procedāt, & in quē vltimo resoluantur. Tertium denique quod nā sit genus, quæ cōditiones principijs Theologicis necessariae. Et quoniā in his cōuenire debent omnia, siue sint cōmunia, siue non, ab hoc vltimo incipiam inquirendo genus materiæ probatiuæ, qua vtitur Theologus.

VIII.

Principiorū diuifio.

Quadruplex autem materiæ probatiuæ modus traditur ab Aristot. lib. I. Topicorum, scilicet necessaria, vel potius euidens, probabilis, sophistica, pseudographa: quo loco nō cōsideratur materia secundū quod est in se: & ita nō dicitur necessaria, contingens, impossibilis: sed secundū quod sumitur ab intellectu, sub aliqua apparentia veritatis; & quatenus substat assensui mētali, sub diuersis motiuis. Porro de duob⁹ vltimis generibus materiæ nō est vlla dubitatio: nam, cū Theologia sit habitus verus, nō potest vti materia probatiua, q̄ gignit errorē, ac deceptionē, veritas enim nō eget adminiculo falsitatis: restāt duo alia genera materiæ probatiuæ, scilicet, euidens, ac probabilis: cui adiungendum est tertium: quod, quia supra naturā est, latuit Philosophum, nempè materia infallibilis, ineuidens: quæ omnia diuersimodè inter se connecti possunt: ita, ut vna præmissa pertineat ad vnū genus, altera ad alterum. Verbi gratia, si Syllogismus constet altera præmissa reuelata, altera probabili, & sic in cæteris.

IX.

Aristot. Quatuor probatiuæ materiæ modi sunt.

Toletanus q. 2. prologi, art. 2. conclusionē 4. & q. 3. art. 2. cōclusionē 4. & q. 4.

X.

Toletan.

art. 2.

art. 2. conclusione 4. habitum, qui procedit ex utraque evidenti naturali, praesuppositis articulis fidei, ut conditione extrinseca, docet esse verè Theologicum; & q. 2. art. 2. conclusione 3. qu. 3. art. 4. ad argumenta contra secundam conclusionem, & q. 4. art. 2. conclusione 3. idem affirmat de habitu probatio ex Syllogismo constante duobus probabilibus. Rationem verò huius opinionis indicat loco illo quaestiones tertiae proximè citatae, dicens habitum hunc esse distinctum à metaphysica, & illa nobiliorem ratione obiecti; unde elici potest hæc ratio: habitus scientifici distinguuntur ratione obiecti, sed prædicti habitus sunt de obiecto, quod per solam rationem naturalem non potest innotescere, quales sunt veritates de Deo, quæ pertinent ad metaphysicam: ergo pertinent ad superiorem scientiam, quæ est Theologia.

XI.

Albertus.

Nihilominus dico. Ad discursum Theologicum per se, ac necessariò requiritur motuum revelationis diuinæ. Ita Albertus in prologo summæ, dicens, Theologiam per revelationem diuini luminis omnia probare, & tractatu 1. qu. 4. principijs distingui ab alijs scientijs, quia in ea sunt cognita per fidem; & q. 5. m. 2. esse certiorum alijs, quia innititur primæ veritati. Consentunt omnes, qui docent articulos fidei esse principia scientiæ Theologiæ. Ita Alensis 1. p. q. 1. m. 1. D. Thom. qu. vnica prologi, art. 3. quaestiuicula 2. ad 2. & 3. & quaestiuicula 3. & art. 5. & 1. p. q. 1. art. 2. 5. & 8. cum Caietano. Ægyd. 2. p. prologi, q. 1. art. 3. in cap. Henricus in Summa art. 6. q. 1. ad 4. Richardus. q. 2. 6. & 7. prologi. Gregor. q. 1. art. 2. in responsione ad arg. & q. 3. art. 3. Argentin. q. 2. art. 2. Marsilius. q. 2. art. 3. propositione 5. & 6. Alliacens. q. vnica. art. 3. litera EE. Capreolus. q. 1. art. 1. conclusione 5. Carthus. q. 1. ad 4. 6. & 9. rationem. Syluester in confl. q. 1. art. 10. & 11. Maior. q. 4. prologi; Canus lib. 12. de locis. c. 3. & 4. Palatius. q. 6. prologi. Hispal. & Soncin. q. 1. sæpius, & omnes qui affirmant obiectum formale Theologiæ esse credibile, aut reuelabile, quo tractatu frequenti, c. 10. referam. Ostenditur in primis auctoritate Magni Dionysij, cap. 2. de diuinis nominibus paulò post principium ubi sic ait: *Nam siquidem est, qui omnino sacris Scripturis resistat, longè omnino aberit, & à Philosophia nostra: ac nisi illi cura sit diuina sanctarum litterarum sapientia, quomodo nobis erit cura ipsum ad castissimorum eloquiorum scientiam adducere?* & secundum aliam translationem: *Quomodo nobis cura sit istius manuuctionis ad Theologicam scientiam?* quibus verbis ma-

nifeste docet non esse aliam viam probandi Theologicè mysteria diuina, quam ex reuelatis, ideoque postea subiungit: *Si vero Scriptura sancta veritate intuetur, ista nos quoque regula & luce freti, ad rationem pro viribus reddendam nusquam declinādo pergemus.* Fundamentum sumitur ex ipsa nominis etymologia, & vsu inter Christianos: sumitur enim Theologia pro habitu, ac noticia de Deo: non utcumque, hac enim ratione non distinguere tur à Metaphysica, sed ex diuina reuelatione: ut enim iam supra notauimus, Christiana Theologia non ita appellatur solum, quia de Deo est, sed potissimum, quia ex Deo est, saltè remotè ratione principiorum, quæ reuelantur. Si verò nihil reuelatum in præmissis habeatur totus discursus ad scientias, & habitus omnino naturales pertinebit. Et confirmatur, quoniam actus proprius alicuius habitus, non fertur in obiectum materiale, nisi quatenus substat formali: propria vero ratio formalis obiecti Theologici non est completa absque reuelatione diuina, ut constabit in tractatu de subiecto Theologiæ: ergo cum reuelatio non aliter applicetur conclusioni discursu illata, quam per principia reuelata, si neutra ex præmissis est reuelata, aut ex reuelatis deducta, fieri non poterit, ut actus ex earum assensu genitus sit Theologicus. Dixi vel ex reuelatis deducta: quoniam ut rectè notat Toletanus. q. 4. prologi. art. 1. dist. 2. & Syluest. q. 1. conflati. art. 11. §. 2. Maior. q. 4. prologi, alias 9. & Alliacens. q. vn. ar. 3. litera EE. quemadmodum in scientijs naturalibus ad veram rationem assensus scientifici, non necessariò requiritur, ut immediatè procedat ex primis principijs notis ex terminis: sed fat est si procedat ex propositionibus iam determinatis, & resolutis ad prima principia; ita etiam ut assensus propositionis illata sit verè Theologicus, non est opus, ut immediatè procedat ex principijs in se reuelatis: sed sufficit, ut inferatur ex propositionibus sed fide deductis, & resolutis in lumen diuinæ reuelationis.

Ex hac assertione duo corollaria deducuntur. Alterum est, quotiescumque discursus constat utraque præmissa de fide, gignere assensum Theologicum, si cadat in conclusionem, quatenus præcisè deducta est. Constat, quoniam eiusmodi assensus ad nullum habitum scientiæ naturalis pertinet, quoniam habet principia inevidentia propter assensum fidei obiectum: non ad opinionem, suspensionem, aut fidem humanam; nam excludit incertitudinem, quæ illi habitus non excludunt: non denique ad fidem, quoniam non immediatè innititur reuelatione, Alterum est, si præmis-

Theologia non solum de Deo est, sed ex Deo.

Toletan.

Syluest.

Maior.

Alliacens.

XII.

Quando utraque præmissa est de fide, assensus est Theologicus.

farum

Alensis.
S. Thom.

Caietan.

Ægyd.

Henric.

Richard.

Gregor.

Argentin.

Marsilius.

Alliacens.

Capreol.

Carthusian.

Syluest.

Maior.

Canus.

Palat.

Hispalensis.

Soncinus.

farum nulla sit de fide, aut ex principiis fidei deducta, nõ gignere assensum Theologicum: ac proinde nullum assensum genitum ex vtraque præmissa naturaliter euidente, aut ex vtraque probabili esse Theologicum. Hanc propositionem expressè tenent Bassol. q. 5. prologi, art. 3. §. ult. Greg. q. 1. art. 2. Alliaccens. q. vn. art. 3. litera FF. Maior. q. 4. satis post medium. Caiet. 1. p. q. 1. art. 8. §. In responsione. & seq. ex doctrina D. Thomæ. Ratio est quoniam discursus eiusmodi, & assensus per eum genitus caret propria ratione formali Theologiæ. hæc enim sumitur à principiis reuelatis: eiusmodi verò Syllogismus nullum habet ordinem ad reuelationem; nõ si constet ex vtraque necessaria euidente, quoniam haberi potest lumine naturali, & pertinet ad metaphysicam: vt sumitur ex Comment. 6. metaph. Com. 2. afferente illa pertinere ad scientiã diuinam, hoc est, Theologiam naturalem, siue metaphysicam, in quorum definitione ponitur Deus, sicut in definitione naturalium natura: tamẽ quia in subsidium luminis naturalis, & ad certitudinem fidei Deus reuelauit etiam plurima ex ijs, quæ naturaliter agnoscipi possunt: vt notat D. Thom. q. 14. de ver. art. 10. in 3. d. 24. quæst. 1. art. 3. & sæpè alibi, & facillè ex Scriptura colligitur: nam Paul. ad Rom. 1. ait virtutem, ac diuinitatem Dei ex creaturis agnoscì ab hominibus: in lege autem vtrumque horum reuelatum est: Deut. 6. *Audi Israël Dominus Deus noster, Dominus vnus est.* & Exod. cap. 15. *Omnipotens nomen eius.* si quis naturalis demonstrationis ignarus, vel oblitus præmissas naturali lumine agnoscibiles, & reuelatas à Deo non sub euidencia naturali, sed sub lumine fidei, reuelationisque diuinæ assumat ad inferendam conclusionem, eliciet assensum Theologicum, non actu scientiæ naturalis: quia fertur in obiectũ sub ratione formali Theologiæ, non philosophiæ. Non est autem absurdum discursum materialiter eundem, quoad terminos, propositiones, & obiecta ratione assensuum diuersorum pertinere ad diuersos habitus: nam vt bene notat Scotus in 3. d. 24. quæst. vn. §. *Contra hæc.* & Quodlibet. quæst. 7. §. *Tertia conclusio.* iidem termini materiales inferuiunt diuersis assensibus: & in casu, de quo sermo est, Philosophus assentiretur principiis euidenter ex habitu intellectus: qui verò caret huiusmodi euidencia, & recordaretur reuelationis diuinæ, assentiretur ex habitu fidei: & consequenter de eadem conclusione hic haberet assensum Theologicum, ille scientiæ.

Si verò discursus constet vtraque præmissa probabili; non esse Theologicum ex instituto probat Gregor. q. 1. prologi, art. 2. conclusione 1. & facillè constat, quoniam assensus probabiles nituntur motiui humano fallibili: & ita, quamuis versentur circa diuinã, abhorrent à vera ratione Theologiæ: quare Syllogismus constans vtraque præmissa probabili, nullum ordinem habet ad reuelationem, & indifferenter haberi potest à quouis homine: nam si quis Platonicius motus ratione aliqua apparente, sumpta ex actibus nostri intellectus, & voluntatis, & inductus ex verbis Trismegisti, & Platonis, assereret tres in Deitate personas absque vllõ ordine ad auctoritatem Dei, nõ proinde Theologus censendus esset. Ad hoc enim nõ sufficit, vt versetur circa idẽ obiectũ materiale: alioquin omnis Syllogismus probatiuus eiusdẽ conclusionis ad eundẽ habitũ pertineret, quod est apertè falsum: nã eadẽ conclusio, si demonstraretur medio mathematico, procedit ex habitu scientiæ mathematicæ, si medio physico, pertinet ad philosophiam naturalem: ergo Syllogismus probabilis nõ per se pertinet ad Theologiam. Ex quibus patet solutio ad rationem Toletani: distinctio enim habituum nõ est desumenda ab obiecto materiali, quod cognoscitur: sed ex motiui, & ratione formali, quæ in Theologia necessario inuoluit diuinam reuelationem. Quod verò docet de illa extrinseca suppositione articulorum fidei tractatu 4. cap. 3. est examinandum.

Discursus Theologicus constare potest altero principio naturali, dum modò sit euidens, ac necessarium.

CAPVT V.

Nunc indagandum, vtrum discursus Theologicus admittat principium aliquod naturale, quod coniunctum alteri reuelato cõcurrat ad assensum Theologicum? Et quoniam solum de probabili, ac necessario dubitari potest, prius de probabili, deinde dicam de necessario. Sat verò esse concursum propositionis probabilis, cum altera reuelata ad discursum Theologicum, sentire videtur Palat. quæst. 6. & Palat. 9. prologi, suadet autem quoniam plurimæ argumentationes sunt ad hunc modum: ex verò non pertinent ad vllam aliam scientiam, vel habitum: ergo ad Theologiam. Maior per se patet: nam Syllogismus, quo quis probaret sub specibus hostiæ consecratæ, quã videt, contineri corpus

XIII.

Gregor.

I.

Palat.

Bassol.
Gregor.
Alliaccens.
Maior.
Caietan.

Comment.

S. Thom.

Ad Rom. 1.

Deut. 6.

Exod. 15.

Scotus.

In hac hostia
consecrata,
ab hoc sacer-
dote, conti-
neri sacrum
Christi cor-
pus qua fide
sit credendū.

corpus Christi, cōtaret altera deinde, altera probabilis: in hunc modū, *post consecrationem continetur corpus Christi sub speciebus panis; est autem ab hoc sacerdote consecratus panis: ergo sub eius accidentibus cōtinetur verum Christi corpus.* Cuius Syllogismi maior est de fide, assumptio tantū probabilis: non enim est euidenter verum, aut de fide certum, hunc hominem singularem esse sacerdotem, aut habuisse intentionem consecrandi: sed sola fide humana creditur; similia exempla passim occurrent in alijs materijs. Assumptio verò per se constat, quoniam hic Syllogismus versatur in materia Theologica, nempe in sacramentali: nititur reuelatione diuina ratione alterius præmissæ: atque adeò eius conclusio agnoscibilis per reuelationem mediata, vel immediata: ergo ad nullum alium habitum pertinet. Probatur consequentia: nam nullus habitus per se fertur in obiectum materiale alterius sumptum sub formali: at materia sacramentalis pertinet ad obiectum materiale fidei; & stat sub formali, nempe sub reuelatione diuina: ergo assensus productus vi talis discursus non pertinet ad vllum alium habitum, quam ad Theologiam. Secundò omnis assensus mentalis distinctus à Theologico infuso vel acquisito, haberi potest naturaliter absque vlla reuelatione: assensus autem cadens supra conclusionem ita deductam haberi nullo modo potest absque reuelatione: ergo cum non sit actus fidei, erit Theologicus. Tertiò quotiescunque ratio formalis obiecti extenditur ad materiam contingentem, tum media assumpta pertinere possunt ad materiam contingentem: ergo quemadmodum potest esse altera præmissa de fide circa materiam contingentem, ita quoque potest cum illa assumi altera naturalis de materia contingenti: circa eam verò materiam non habetur alius assensus, quam probabilis: ergo Syllogismus constans ex vna de fide, & altera probabilis, est verè Theologicus.

II.

Dico primum: Syllogismus constans altera præmissa de fide, altera probabilis nō est verè, ac propriè Theologicus: sed indirectè, & tamquam additamentum. Prior pars traditur expressè à Maiore vbi supra. Est communis doctorum, quos referam tractatu 4. cap. 1. & tractatu 6. cap. 3. assentientium Theologiam esse certam, imò certiore omnibus scientijs naturalibus: quod non competit habitui, qui deducitur ex principio probabilis, vt per se patet. Ostenditur autè primò ex communi sententia doctorum, qui referentur tractatu 4. cap. 6. appellantium Theologiam scien-

Maior.

tiam, si nō quoad omnes cōditiones scientiæ, de quo est controuersia, saltem quoad eam proprietatem, qua iuxta doctrinam Philosophi lib. 6. & hic. c. 4. & 7. distinguitur ab opinione, ac suspitione: quia scilicet est habitus, quo determinatè verum dicimus, vt explicat Scotus, q. 3. prologi, q. 4. laterali: nam suspicio, & opinio est indifferens ad verum, vel falsum: ita vt manens eadem vicissim substat modò veritati, modò falsitati ob mutationem obiecti; at verò scientia manens eadem non potest esse quādoque vera, quādoque falsa, sicut neque modò scientia, modò nō scientia, vt docet Philosophus, lib. 7. Metaph. text. 53. in hoc itaque sensu Theologia communiter scientia appellatur: cum hoc autem repugnat, vt vtatur Syllogismo probatiuo constante, vel vna solū præmissa probabilis: ergo ad Syllogismum verè Theologicum est prorsus inepta materia probabilis. Assumptio constat. Etenim, cum veritas conclusionis illata sit, & agnoscatur dependenter à cōiunctione medijs cum vtroque extremo, si hæc sit dissolubilis, etiam veritas conclusionis erit variabilis, & mutabilis in falsitatem: atque adeò assensus conclusionis de vero, transibit in falsum: quotiescunque verò aliqua præmissarum est probabilis, fieri potest, vt dissoluatur vnio medijs cum vtroque extremo, etiam si altera sit de fide: huius enim veritate manente, & cōiunctione medijs termini cum extremo, quod est in ipsa, destrui potest veritas alterius præmissæ probabilis, & cōiunctio medijs cum extremo, quod est in ipsa: medium autem non connectit extrema inter se, nisi sit vtrique cōiunctum: & ita quemadmodum ipsum disiungi potest ab extremo præmissæ probabilis, ita extrema conclusionis disiungi possunt inter se, & conclusio manebit falsa: & similiter assensus cadens super illam. Confirmatur eadē pars conclusionis à simili. Nam Theologia quoad veritatem non est inferior scientijs naturalibus: in his verò Syllogismi constantes vel vna præmissa probabilis, nō per se procedunt ab habitu scientiæ: ergo neque assensus conclusionis deductæ ex vna reuelata, altera probabilis per se, ac propriè erit actus Theologicus. Posterior pars suadet argumentis in contrarium adductis, & exemplo aliarū scientiarum: ad quas indirectè reducuntur Syllogismi, & assensus probabiles, qui versantur circa idem obiectum sub aliqua ratione propriè abstractionis ipsarum, vt patebit in solutione argumentorum.

Ad primum, quatenus priori parti affertionis

Aristot.
Theologia
qua modo fit
scientia.

Scotus.

Aristot.

III.

tionis aduersatur, dicendum est actum dupliciter posse ad scientiam totalem pertinere, nempe per se, proprie, ac directo: vel per accidens, & quasi additamentum: priore modo pertinent ij, qui procedunt ex proprijs scientiae principijs: posteriore vero ij, qui non ex sciendi, sed opinandi principijs oriuntur. Vtrumque modum actuum videre licet in philosophia naturalium geniti per veram demonstrationem circa subiectum consideratum sub propria abstractione entis mobilis, à materia sensibili in singulari per se ad illam pertinent, qui verò gignuntur ex discursu probabili de eodem subiecto sub eadem etiam abstractione, non per se, sed per accidens, & tamquam ex addito ad ipsam reuocantur. Et hoc ipsum dicendum est de actibus Theologicis: nam, qui pendunt ex medio opinabili, non per se proprie, sed tamquam ex addito pertinent ad habitum Theologicum. Et in hoc sensu concedenda est assumptio primi argumenti, neganda in priore. Ad probationem dicendum, eodem argumento concludi posse opiniones philosophicas proprie, ac per se pertinere ad habitum scientiae naturalis, quoniam versantur circa ens mobile, sub abstractione à materia sensibili: quemadmodum itaque in philosophia vim non habet, ita neque in Theologia. Quando vero scientiae distinguuntur per eiusmodi abstractiones, & rationes formales, iam supponitur aliquid commune omnium obiectis, quod completur propria ratione formali, nempe scibilitas: quod quia non reperitur in obiecto conclusionis opinabilis, idcirco, licet aliquo modo participet rationem aliquam abstractionis, non constituitur sub propria, & completa ratione formali talis scientiae. Et quoniam Theologia quoad immutabilitatem veritatis conuenit cum alijs scientijs, eius obiectum formale non est quomodocunque cognoscibile per reuelationem: sed scibile remotè per reuelationem. Aliter hoc ipsum explicari potest, dicendo completam rationem formalem obiecti Theologiae esse cognoscibile per reuelationem infallibili discursu applicatam: per discursum verò constantem altera praemissa probabili fallibiliter applicatur reuelatio conclusioni: nam deficiente veritate illius praemissae dissoluitur medium, & cessat applicatio reuelationis. Ad secundum dico maiorem propositionem esse veram, si intelligatur de assensu Theologico late sumpto: non verò de eo, qui proprie talis est; nam quiuis actus per se, vel per accidens Theologicus, supponit di-

uinam reuelationem. Tertij argumenti assumptio est neganda: & patet aperta instantia in ipsis actibus fidei, qui circa plurima contingentia versantur, nec tamen sunt opinatiui, sed omnino certi; & quemadmodum principia ipsa Theologica, quorum proprius assensus excludit formidinem, & incertitudinem opinionis, sunt de contingentibus: ita etiam conclusiones, quamuis circa contingentia versentur, poterunt terminare assensum non opinatiuum, si pendant ex medio non opinatiuo, sed certo: ut sunt omnes ferè conclusiones Theologicae de mysterijs incarnationis, & sacramentorum.

Hac de Syllogismo constante ex altera praemissa opinatiua, si verò loquamur de altera euidente, dupliciter haberi potest: scilicet, de obiecto vel necessario, vel contingenti, quando nempe gignitur ex ipsa praesentia obiecti, & est experimentalis intuitiua, vel memoratiua, abstractiua. Quantum ad primam Syllogismum constantem ex altera praemissa de fide, & altera euidente necessaria non gignere assensum Theologicum ostenditur. Primò, quoniam medium constatum ex altera praemissa reuelata, altera nota naturaliter, non est simpliciter reuelatum: ad hoc enim opus est, ut ipsa connexio medij cum vtroque extremo reuelata sit: cum verò altera tantum est reuelata, non reuelatur coniunctio medij cum vtroque extremo, sed cum eo tantum, quod continetur praemissa reuelata. Confirmatur, quoniam eiusmodi discursu continetur motiuium, & ratio formalis distincta specie ab ea, quae continetur Syllogismo constante vtraque praemissa reuelata. Etenim vtraque praemissa per se integrat, & complet motiuium, & rationem formalem assensus: atque adeò, cum altera est euidens lumine naturae, confert partialem rationem motiui distinctam specie ab ea, quae confertur à praemissis reuelatis. Secundò praemissa ordinis inferioris semper trahit ad se, & suam abstractionem praemissam ordinis superioris: si enim principio metaphysico addatur assumptio physica, determinatio pertinet ad philosophiam naturalem: ergo, cum praemissae notae lumine naturae sint inferioris ordinis, reuelatae autem superioris, quauis praemissa naturalis addita reuelatae, reponet Syllogismum in materia probatiua naturali.

Dico secundum, ex vna de fide, & altera necessaria euidente colligitur conclusio Theologica. ita docent expressè Hervæus q. i. prologi dum impugnat primam & se-

IV.
Ex duabus
praemissis,
quarum altera
est reuelata
altera eu-
dens, non
gignitur
conclusio
Theologica.

V.

Hervæus.

Durand.
Gregor.
Marfil.
Alliacenf.
Maïor.
Canus.

S. Thom.
Ex vna de fi-
de & altera
necessaria
evidenti col-
ligitur con-
clusio Theo-
logica.

cundam opinionem Durandus. q. 1. nu. 53.
Gregor. q. 1. art. 2. in responsione ad art.
Marfil. q. 2. ar. 2. dub. 1. 2. & 3. Alliacenf.
q. vn. art. 3. litera EE. Maïor. q. 4. prologi-
cit. Canus. lib. 12. de locis c. 2. ad finem, & c.
3. post 3. cōclusionem: & recentiores com-
muniter, & est de mente D. Thom. qui lib.
2. contra gent. c. 4. docet, interdū ex prin-
cipijs philosophiæ humanæ sapientiam di-
uinā procedere. Ad probationē suppono,
quando ex permitione principiorum di-
uersi generis discursus fiunt, semper con-
flari vnicum motuum vnica tātū ratio-
ne formali cōtentum: neque diuersitatem
vnus præmissæ ab altera inducere moti-
uum formale integrum, ac distinctum: nā
motuum integrum semper cōstat duabus
propositionibus; ideoque nunquā vna sola
constituit integram rationē motiui. Quod
planum fiet per singula discurrendo, nam
motuum integrum ex vna necessaria, &
altera probabili probabile tātū est: con-
statum verò ex primo principio, & propo-
sitione sophistica, sophisticū est. Ad discer-
nendum verò vtrā ex præmissis trahat ad
se alteram ad constituendū motuum pro-
prij generis, obseruandū est, ex vtrius con-
iunctione ad alteram abstrahatur medium
à propria ratione formali alterius: nā quæ
hanc vim habuerit, habebit vim dandi ra-
tionem, ac speciem motiui. Exempli gra-
tia, propositio probabilis connexa necessa-
riæ evidenti, reddit medium solum proba-
bile: ideo ipsa traducit euidentem ad con-
stituendum secum motuum solum pro-
babile: propositio physica coniuncta me-
taphysicæ extrahit medium ab abstractione
à materia: nā vbi interuenit principium
physicum, non fit omnimoda abstractio à
materia, & ita motuum constans altero
principio metaphysico, altero physico,
simpliciter spectat ad philosophiam na-
turalem.

VI.
Discursus
constans al-
tero princi-
pio reuelato
& altero na-
turaliter eu-
idente, facit
Theologi-
cam conclu-
sionem.

His præmissis rectè sequitur discursum
cōstantem altero principio reuelato, & al-
tero naturaliter euidente, ad Theologiam
pertinere. Nam principium naturale non
potest trahere propositionem reuelatam,
cui adiungitur ad cōstituendum medium
euidens, quale exigit assensus philosophiæ
naturalis: propositio autem reuelata trahit
principium naturale ad constituendū mo-
tuum ineuidens, ac reuelatum: quæ est pro-
pria ratio motiui Theologici. Nam licet
altera pars nō sit reuelata, quia tamen con-
nexio vnus ad alteram vltimo constitui-
tur per reuelationem, idcirco motuum,
quod in medijs cum extremis connexionem
constitit, reuelatum dici potest; & manet

ineuidens, quia connexio medijs cum ex-
tremo, quod continetur propositione re-
uelata ineuidens est. Ex quo fundamento
colligitur institutum. Primò, quoniam as-
sensus per eum discursum genitus, nititur
diuina reuelatione, atque adeò non spectat
ad vllam scientiam naturalem: habet certi-
tudinem requisitam ex parte medijs; neque
assignabitur vlla conditio necessaria ad as-
sensus Theologicum, quæ ipsi desit: ergo
verè Theologicus est. Maïor propositio
ostenditur, quoniam scientia omnis natu-
ralis nititur proprijs intellectus testimo-
nio, & habet sufficiens motuum, ac princi-
pium in natura: motuum verò contentum
hoc discursu neque nititur solo testimonio
intellectus, neque constat vtroque princi-
pio naturali: ergo non pertinet ad scientias
naturales. Secundò eiusmodi coniunctio
terminorū extrahit medium à ratione for-
mali cuiusvis scientiæ naturalis, quæ cōsti-
tuitur ex varia abstractione, & illustratio-
ne terminorū virtute intellectus agentis: &
reponit in ordine superioris ordinis illu-
strati lumine alterius rationis, nempe re-
uelationis diuinæ: ergo non pertinet ad
scientias naturales, sed ad Theologiam.
Denique discursus, quo Patres communi-
ter vtuntur contra hæreticos, ad fidei dog-
mata ex reuelatis cōfirmanda, est maximè
Theologicus: hic autè argumentandi mo-
dus est maximè familiaris Patribus, fre-
quenter enim assumunt sub fide propo-
sitiones notas lumine naturæ: vt videre est
in disputationibus contra Arianos, contra
quos plerique ex eo quod Christus dicatur
in sacris literis filius Dei, colligunt esse
Deum subsumentes hanc propositionē na-
turali lumine ex terminis notam, *filius est
eiusdē naturæ, ac substantiæ cum patre*. Eadem
ratione argumentandi vtuntur sacra Con-
cilia ad stabilienda aliqua dogmata fidei
implicitè reuelata, probando verbi gra-
tia, Christum habere voluntatē non solum
diuinam, sed etiam humanam ex eo, quod
non tantum est Deus, sed etiam homo. Di-
cendum ergo est Theologicum esse discursum,
qui constat altera reuelata, altera na-
turaliter euidente.

Ad primum argumentū in oppositum,
distinguenda est maior propositio, dicen-
do motuum constans altera præmissa re-
uelata, altera naturali, non esse simpliciter
reuelatum, quoad vtramque partem: esse
tamen quoad connexionem, quod sufficit.
Et ad huius impugnationē respondeo, cum
reuelatur id, quo vltimò completur con-
iunctio, ipsam quoque coniunctionē cen-
seri reuelatam: quandoquidem reuelando

coniunctio-

VII.

coniunctione vnius extremi cum medio, quod suapte natura cum altero connexum est, hoc ipso reuelatur coniunctio medij cū extremis, quæ ante reuelatione non erat nota, per eam verò innotescit: & ita nō est nota lumine naturæ sed primū est agnoscibilis lumine reuelationis: & idcirco præmissa naturalis euidens ex coniunctione ad reuelatā, extrahitur à ratione motiui naturalis ad motiuium supranaturale. Ad cōfirmationem respondeo, non valere consequentiam vt patet ex dictis: nam cū vna sola præmissa nō habeat rationem motiui completi, duæ simul diuersi ordinis non conflant motiuium specie diuersum ab eo, quod coalesceret ex duab⁹ huius, vel illius ordinis: sed vnicum tantum pertinens ad genus eius propositionis, quæ trahit alterā ad se modo explicato. Ad secundū respondeo quamuis in ordine principiorū naturalium præmissa inferioris ordinis plerumque trahat ad se præmissam ordinis superioris, vt patet exemplo adducto in argumento: hoc tamen nec esse vniuersale, nec rationē esse, quia inferioris ordinis est: non est vniuersale, quoniam si ex duobus principijs altero metaphysico, altero physico confletur discursus, per se propriè ad philosophiam naturalem, non ad metaphysicam pertinebit: quoniam motiuium cōsistens in coniunctione medij cum extremis, non abstrahit à materia, quod est necessariū ad discursum metaphysicum. Non est ratio, quia altera præmissa est inferioris ordinis, sed quia habet vim continendi medium in sua abstractione, vel ratione formali, vt explicatū est: quam, vt patet ex dictis, habet principium reuelatū comparatū cum naturaliter euidente. Quin verò etiam assensus fidei quoad aliquid, hoc est, quoad inuidentiam, est minus perfectus assensu naturaliter euidente, & quoad hoc illū ad se trahit: sed vt iam dixi, ratio non est sumenda ex imperfectione, sed ex vi explicata afficiendi totum medium sua ratione formali.

VIII. Quod attinet ad notitiam euidenter respectu obiecti contingentis, non sat esse ad discursum Theologicum, vt altera præmissa ita euidens coniungatur cū altera reuelata, suadet, quoniam ad præmissam Syllogismi Theologici requiritur saltem certitudo excludens falsitatem, & transitū de veritate in falsitatem; propositio vero euidens de obiecto contingenti manens eadem, transire potest de veritate in falsitatem: namque mutato obiecto definit esse vera: obiectum verò, quia contingens, mutari poterit: atque adeo assensus supra

illud cadens esse falsus.

Dico tertium. Ad discursum Theologicum non requiritur, vt præmissa euidens coniuncta reuelata sit de obiecto necessario. Fundamentū est. Quoniam præmissa altera de fide potest esse de obiecto suapte natura contingenti: atque adeo ratio præcisa contingentia non impedit quo minus propositio sit apta discursui Theologico. Et cōfirmatur, quoniam vt præmissa naturalis apta sit cōiungi præmissæ reuelatæ, ad illatione cōclusionis Theologicæ, sat est certitudo veritatis: ad hanc autē nō requiritur ipsius obiecti necessitas: ergo ex eo præcisè quod sit de obiecto contingenti nō erit inepta ad Syllogismū Theologicum. Assumptio patet. Nā oēs propositiones reuelatæ habent sufficientē certitudinē veritatis, & tamen pleræque sunt de obiecto cōtingenti. Respondebitur diuersam esse certitudinē euidentiæ naturalis circa cōtingentia ab ea, quæ habetur ex reuelatione diuina: hic enim innititur primæ veritati immutabili, illa verò tandē reducitur ad ipsum obiectū intuitiue cognitum, quod mutabile est: atque adeo, quæ illi innititur, erit quoque mutabilis, & incerta. Sed non soluitur argumentum. Namque mutatio obiecti nō efficit, quo minus assensus, qui respicit illud, aliquo tempore, sit semper verus: vt videre est in ipsismet assensib⁹ de fide respectu obiectorum cōtingentium: etenim propositio hæc: *Deus incarnabitur*, ante aduentum Christi erat de fide, ac vera: & incarnatione peracta mutata est veritas, quæ erat de futuro in veritatē de præterito: nec tamen proinde definit esse verū, incarnationem semper habere rationem futuri, respectu temporis quod illā præcessit: semper enim Deus videt illā, vt futurā pro illo tempore, & solum pro illo, nō verò pro eo, quod est subsequutū incarnationē, inclinabat fides ad assensum illius propositionis: *Deus incarnabitur*: nā post illud inclinatur ad hanc: *Verbum caro factū est*. Ita notitia euidens, quam baptizans infans habet de sua intentione semper est vera: nā quamuis transacta fuerit, & ideo ille iam non possit verè dicere: ego habeo intentionē baptizandi infantem, notitia tamen memoratiua relicta, ex intuitiua euidēter agnoscit se talem intentionem habuisse: & quemadmodū dū baptizabat, potuit Syllogismo Theologico cōcludere infans illū esse in gratia dicēdo: quicumque non opponens obicem gratiæ ab habente intētionem, baptizatur vera aqua naturali sub forma à Christo tradita, recipit gratiam: hic infans nō opponit obicem gratiæ, & baptizatur vera aqua sub forma

IX.

Ad discursum Theologicum nō requiritur vt præmissa sit de obiecto necessario.

tradita à Christo, & cum intentione ministri: ergo recipit gratiam: ita postea potest uti eodē Syllogismo mutato solo tempore de praesenti in praeteritum, & concludere illum infantem pro eo tempore recepisse gratiam. Et confirmatur, quoniam mutatio veritatis solum penes tempora non sufficit ad reddendū falsum actum, qui respicit certum tempus, nec habitum, qui ad illum inclinatur, dummodo non deficiat, aut mutetur veritas propositionis, prout est terminatiua actus: at in cōtingentibus terminantibus euidētem notitiam solum mutari potest veritas penes tempora, non autē deficere, aut mutari, quatenus significatur per propositionē terminatiuam actus, quatenus illum terminat: ergo non deest in ijs certitudo ad discursum Theologicum requisita. Maior patet in actu fidei, nam fidelis ante Christi aduentum ex fide eliciebat hunc assensum: *Deus incarnabitur*, qui non proinde erat falsus, quia obiectum mutandum erat de futuro in praesens, aut praeteritum. Assumptio patet, namque omnis euidētia naturalis de contingentibus, apud nos oritur ex aliqua notitia intuitiua experimentalis, cuius obiectum licet mutetur de praesenti in praeteritum, numquam tamen definit esse verum pro eo tempore, & sub ea ratione, qua terminat notitiam euidētem, nempe intuitiuam sub ratione praesentis, abstractiuam sub ratione praeteriti.

X.

Ex his patet responsio ad rationem dubitandi. In primis enim neganda est assumptio, namque propositio euidens non potest deficere à veritate: nam si est intuitiua, respicit determinatum tempus praesens; & cum causetur ab existentia obiecti, habet veritatē necessariam, ex suppositione antecedente: quod si in tempore sequente mutetur obiectum, ipsa non est falsa, quia non erat de quocumque tempore, sed de illo determinato, pro quo semper est vera. Si verò est abstractiua memoratiua; est de praeterito, ad quod non est potentia; & ita eius obiectū sub ratione praeteriti sumptū transire nequit de veritate in falsitatem. Potest etiam distinguere eadē assumptio dicendo, quamuis propositio materialis, de qua est euidētia, possit eadem manens transire de veritate in falsitatem: non tamen eandē formaliter, hoc est, quoad assensum: nam cum assensus sit euidens, fieri nequit, ut sit de obiecto falso. Atque ita si mutetur obiectū, corrumpitur notitia illa euidens, quae ad ipsum terminabatur; qui enim finito baptismo, omisit intentionem, quam ad illum ministrandū conferebat, iam nequit habere assensum euidētem, quo iudicet se

habere intentionem. At conditio ad hanc veritatis certitudinem, ab Aristotele requisita solummodo est, ut non sit obiectum falsum manente cognitione. Obijcies ex hoc sequi praemissas probabiles esse quoque aptas Syllogismo Theologico, quādoquidem licet obiectū mutetur, veritas non mutatur, quia solum est de tempore, quo existeret obiectum, ut in hac ipsa materia patet: Nam qui videns sacerdotē ministrantem puero baptismū, solum pro illo tempore iudicat habere ipsum intentionem baptizandi. Respondeo assensum opinatiuum ex vi proprii motui hoc habere, ut non repugnet illi esse falsum, etiā cum primum incipit; ut videre est in exemplo allato, namque fieri potest, ut ministro baptismi non habente intentionē baptizandi, quis alius probabiliter iudicet habere, quo casu subest falsitas. Et quāvis ijs assensus, qui determinatē respiciunt aliquod tempus, semper sint veri vel falsi, frequenter tamē opiniones abstrahunt à tempore, & continuari potest idem actus opinantis, transiente obiecto de veritate in falsitatem, & vice versa. At si notitia est euidens, dum ipsa manet, non fit eiusmodi transitus, neque dum est, potest illi subesse falsitas: atque ita haec, utpote semper vera, est apta discursui Theologico: opinio verò nequam, quia est capax falsitatis.

Quae sint prima principia in Theologia.

CAPVT VI.

His in commune dictis de principiis Theologicis, nunc in particulari dicendum, sint ne principia aliqua communissima per modū dignitatum, & alia simpliciter prima, ad quae cetera resoluantur. Et ut à naturalibus incipiam, non est negandum principia illa cōmunissima, quae virtute ingrediuntur demonstrationes omnes naturales, ingredi quoque Theologicos discursus, ut ex instituto ostendit Franciscus Mayronius, q. 1. prologi, & facile patet: nam quemadmodum reliqua principia naturalia regulantur per illa, suo modo etiā propositiones reuelatae, & discursus ijs constantes, si non euidenter, & absolute, ex suppositione tamen possunt per eadem probari ad hominem admittentem aliquam propositionem reuelatam. Ex ceteris verò naturalibus, non est vllum simpliciter primum ad Theologiam spectans: quandoquidem cum Theologia non per se illa adhibeat, sed pro varietate rerum, de quibus agit, modo haec, modo illa vsurpet,

I.

Frant. Mayr.
Principia
quodā Theo-
logiae sunt,
per quae cetera
regulantur.

non

non nititur per se vlllo primo principio naturali, quod per se ingrediatur discursum, & à quo cætera dependeant: sed naturalibus omisiss ad reuelata veniamus.

II.

Si propria Theologiæ principia attendamus, ipsa quoque suas habet dignitates proprias, quæ virtute insunt omnib⁹ principijs. sunt autem duæ tantum, altera est, quidquid Scripturæ canonicæ continent, est à Deo reuelatum: Quod docet Toletan. q. 4. prologi, art. 2. conclusionem 1. & Palatius, q. 6. prologi: altera quidquid Deus dicit, verum est, vt affirmant Syluester. q. 1. conclusi. art. 11. §. 2. Marfilius q. 2. prologi, a. 3. post conclusionem 9. propositionem 3. & 4. Esse has facile ostenditur, quoniam illud principium habet rationē dignitatis simpliciter, virtute cuius fulcitur omnis discursus eius scientiæ, cuius principium est & quo concessio pleraque probantur, & negato, non restat vlla probandi via: hæc verò conueniunt duobus illis principijs; nam assensus omnis fidei, qui semper ingreditur discursum Theologicum, nititur prima veritate reuelante: quo motiuo duæ continentur rationes, altera quod obiectū creditum sit à Deo reuelatum: altera quod Deus reuelando semper verum dicat: sed prior continetur priore illo principio, posterior posteriore; ergo ea virtute ingrediuntur, ac roborant omnē discursum Theologicum: etenim vt traditur in materia de fide, quicumque credit, implicite saltem resoluit assensum in illa duo principia. Quod autē illis admissis multa probentur, etiam si negentur alia, patet: nā Iudæo admittenti vetus testamentum & neganti nouum, possumus ex veteri plurima probare; quemadmodū & Manichæo neganti vetus testamentum esse à Deo, ex nouo, quod admittit, possumus ostendere Deum esse auctorem veteris; & hoc est, quod ait D. Thom. mox citādus, Theologum probare posse dogmata fidei ijs, qui recipiunt Scripturas sacras vel in totum, vel in partem. Denique negatis illis principijs non restare Theologo vllā probandi viam asserit D. Thom. 1. p. q. 1. art. 8. Gregor. q. 1. prologi, art. 2. in 5. probatione primæ conclusionis, & alij communiter. Et per se patet: quoniam si quis neget, vel Deum reuelasse, vel non posse mentiri, reuelando, non est firma ratio assentiendi: qui enim primum negauerit, tollit immediatū credendi motiuum: qui secundum, tollit primum, in quod fit resolutio, vt fusius explicatur in materia de fide. Vnde non est audiendus Toletanus, vbi suprà, existimans solum esse vnicum principium communif-

simum, nimirum, quæ continentur Scripturis canonicis sunt à Deo reuelata: namque hoc licet virtute ingrediatur omnem probationem Theologicam, non tamen sufficit, nisi sub intellectu illo altero, Deus reuelans mentiri nequit: etsi enim aliquis illud admitteret, non proinde infallibiliter crederet, si quouis modo existimaret non repugnare, vt Deus mentiatur.

Non esse verò alias docet Toletan. q. 4. prologi, art. 2. concl. 1. & per se patet, quoniam negato quouis alio principio, non inclusio virtute in his duobus, nō eo ipso negantur omnia reuelata: nam, si quis neget mundum incepisse, adhuc possunt illi ex alijs reuelatis probari plures veritates Theologiæ, & idem videre est in alijs particularibus articulis. Dixi verò, nisi negentur quædam illis virtute inclusa, verbi gratia: *Deus est, Deus est omniscient, est summa veritatis in dicendo*, quoniam his sub iatis priora illa tolluntur: si enim Deus non est, nihil reuelauit: si non omnia scit, si non est summa veritatis, mentiri potest. Et hoc videtur respexisse Marfilius, art. citato, propositionem primam, cum dicit, hanc propositionem, *Deus est*, esse primum principium omnium veritatū Theologicarum, quia omnes innituntur reuelationi diuinæ, quæ præsupponit Deum esse: & secunda propositionem, deinde proximè sequi hoc principium *Deus est summè bonus, & verax*. Idem fortè existimabit aliquis de hoc principio, *Quidquid Ecclesia proponit credendum, est verū & à Deo reuelatum*. Verum hoc, etsi maxime commune sit, tamen, vt recte notat Gregorius. q. 1. prologi, art. 2. ad 1. nō necessario requiritur ad omnem assensum fidei Theologicum: nam ijs etiam, qui hoc principium ignorant, vel etiā negant, si tamen priora illa duo admittant, probare adhuc aliquid Theologicè poterit. Et constat etiam in capitibus Ecclesiæ: qui reuelationem à Deo immediatè acceperunt: ac proinde non egebant illo principio, vt per illud regularetur ipsorum fides, aut discursus constans ex propositionibus sibi reuelatis.

Canus lib. 12. de locis, cap. 3. versus finem vult duos illos articulos, *Deus est, & Est remunerator inquirentibus se*, esse principia simpliciter prima, & dignitates vi sua generali continentes omnia alia principia: vt se habet in metaphysica principium illud: *Impossibile est simul affirmare, & negare*: ideoque ijs non concessis Theologus progredi ulterius non potest. Id verò probat ex S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 7. asserente in illis articulis alios omnes implicite contineri.

III.

Toletan.

Marfilius.

Gregorius.

IV.

Canus.
An sint alie
in Theologia
dignitates.

S. Thom.

Verum enim verò, si sermo esset de duobus primis principiis secundum rem formaliter ingredientibus aliquam demonstrationem primam in suo genere, & virtute cæteras ab ea dependentes, fortassis aliquo modo defendi posset assertio Cuius, sumendo illud principium, *Deus est*, tamquam primum respectu proprietatum necessariorum, quæ de Deo probari possunt: illud autem, *est remunerator*, respectu veritatum ad extra, quæ pendent ex intentione finis, quem Deus tamquam remunerator suis operibus præfixit. Et ad hunc modum intelligi debet D. Thom. cum ait cæteros articulos duobus illis contineri: dici verò non potest ad hæc duo cætera referri, tamquam ad dignitates regulatiuas, ad modum, quo se habet in naturalibus hoc principium, *impossibile est simul affirmare, & negare*. Namque per hanc assertionem, *Deus est remunerator*, non regulantur in primis veritates necessariae de Deo: neque enim, si quis id principium negarit, eo ipso negat Deum esse Trinum, aut Omnipotentem. Si verò quis dicat, negata una proprietate, hoc ipso negari naturam, & consequenter omnia, quæ conueniunt ratione naturæ, non soluet argumentum. Hac enim ratione probaretur propositionem omnem, qua enunciatur aliqua proprietas de Deo, debere esse primum principium regulatiuum Theologiæ, quod est falsum: ad rationem enim principij non sat est, ut ipso negato, negentur consequenter omnia, à posteriore: sed opus est, ut sublato ipso tamquam prima regula, non restet alia prima, atque unica regula omnium. Deinde neque ex eodem principio probantur omnia, quæ pertinent ad opera redemptionis: qui enim negaret Deum esse remuneratorem, adhuc concedere posset primum hominem infecisse totum hominum genus: & ad satisfaciendum pro eiusmodi peccato, Deum in carne venisse, & alia plura. Porro primum illud principium, *Deus est*, etsi radicaliter contineat vim regulandi, quia supponitur à prima veritate, ut paulo ante dixi, ipsum tamen formaliter non habet rationem dignitatis regulantis omnes veritates reuelatas, ut fusius ostenditur in materia de fide.

V.
Toletan.

Quod attinet ad secundum, Toletan. ubi supra, conclusione 2. existimat duotantum esse principia prima in suo ordine in vniuersa Theologia, nempe articulum S. Trinitatis, & incarnationis. Probat in primis non esse alia, seu potius non quamuis propositionem reuelatam esse primum principium: quoniam id, quod probatur à priore, & per causam in aliquo habitu

scientifico, non est primum principium: nonnulli autem articuli hoc modo probantur, ut patet ex Apostolo 1. ad Cor. 15. ex resurrectione Christi probante resurrectionem nostram, cuius illa est causa, ut ait Glossa ibidem, & doctores communiter: quapropter articulus resurrectionis non est primum principium in Theologia. Deinde ostendit esse illa duo supponendo aliquos articulos fidei esse principia Theologiæ: quo supposito sic discurre. Omnis conclusio reuelata resolui potest in illa duo principia, namque conclusio omnis Theologiæ reuelata est de Deo ad intra, vel ad extra, vel ex ipsis deducta: sed omnis conclusio de Deo ad intra, potest deduci ex hoc principio, *Deus est trinus, & vnus*. omnis verò ad extra, ex hoc, *Filius Dei incarnatus est*. Ergo illa duo sunt prima, & ita inter articulos pertinentes ad diuinitatem articulus Trinitatis est primus: & inter pertinentes ad humanitatem articulus incarnationis. Et confirmatur ex processu D. Athanasij in symbolo, ubi proponere volens fidem circa Deum sic incipit: *Fides autem Catholica hæc est, ut vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitatem veneremur*, ex quo deinde singula suo ordine deriuata proponit. Deinde verò exponere volens fidem mysteriorum ad extra, circa humanitatem subiungit: *sed necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat*. postea verò alia ordine digerit. Et confirmatur, quoniam si incarnatio non fuisset, cætera fieri minimè potuissent, & consequenter illa respectu eorum habet rationem principij.

1. ad Cor. 15.

Athanas.

VI.

Primum principium in aliqua facultate formaliter ingrediens primam demonstrationem, & virtute cæteras, vel potest esse tale secundum se, vel secundum lumen, & abstractionem, siue secundum rationem formalem, sub qua ea scientia, vel facultas versatur circa proprium subiectum. Primum secundum se est id, quod non habet aliud, in quod vllomodo resoluatur, & in quod cætera resolui possint: ita ut ex veritate illius pendeat veritas reliquorum. Primum verò in aliqua scientia, secundum proprium lumen, ac rationem formalem, est id, in quod sub eodem lumine cætera reuocantur, quamuis ipsum secundum se possit in aliud resolui, non tamen sub lumine, ac propria ratione formali eiusdem scientiæ. Porro ad rationem primi principij secundum se non sat est, ut ratione suæ integritatis contineat primam rationem primæ passionis, & reliquarum interuentu eius ab

eadem

eadem radice pullulantium: nam hoc modo animal rationale esset primum principium sensus, & cæterarum proprietatum, quæ cum sensu necessario coniunctæ sunt: quandoquidem in illo coniuncto continetur natura animalis, quæ est prima, ac per se radix sensus. Sed opus est, ut principium ratione sui; quatenus ipsum primò, ac per se contineat cætera principia, ac passiones, ut Aristot. ostendit lib. i. poster. c. 2. quæ ratione natura animalis, siue propria eius definitio est per se primum principium sensus, & passionum cum eo naturaliter coherentium. Ab hac autem ratione dupliciter deficit principium, vel quia licet contineat primam, & conuertibilem causam, siue rationem passionis, addit tamen aliquid cum ipsa nõ conuertibile: sicut animal rationale addit differentiam hominis naturæ animalis, vel quia continet rationem aliquam intrinsecam causæ conuertibili, non tamen integram: sicut se habet viuens, cuius ratio includitur in natura animalis, ita ut sine illa, nec animal, nec sensitiuum esse possit: natura tamẽ animalis addit propriam differentiam, ratione cuius est causa sensus, quam viuens non includit.

VII. Dico primùm. Duo illa principia non sunt simpliciter prima secundũ se, alterum veritatum diuinarum ad intra, alterum ad extra. Assertio est euident. Nam pleræque veritates Theologiæ, siue de rebus ad intra, siue ad extra sunt contingentes, hoc est, non necessariæ: hæc verò non probantur necessariò, ex illis duobus principiis: nam ex illo, *Deus est Trinus & vnus*, non probatur prædestinatio electorum, & pleræque alia, quæ pertinent ad actus liberos voluntatis diuinæ: etiam ex illa, *Verbum caro factum est*, non concluditur hæc, *crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est, resurrexit tertia die*: nam incarnatio non habet secundũ se necessariam connexionem cum morte, ac resurrectione: potuit enim verbum incarnari, quin moreretur, aut resurgeret. Id tamen aduerterim, quoad aliquid, hanc, *Verbum incarnatum est*, posse dici primum principium secundum rem cæcorum, quæ de Christo prædicantur: quoniam est primum omnium fundamentum, & posita illorum existentia, deueniri nequit ad hanc veritatem, *Deus natus, mortuus, & crucifixus est*, nisi per hanc propositionem, *Deus est homo*, quæ pendet ex illa, *Deus est incarnatus*: & hoc quidem loquendo de non necessariis: nam eorum, quæ humanitatẽ necessariò sequuntur, & de Deo ratione eius prædicantur, primũ principium secundum

rem est illa propositio, *Deus homo factus est*: ex hoc enim medio probari ea omnia de Deo possunt. Quod verò attinet ad illud aliud principium, *Deus est Trinus, & vnus*: tamen contineat in se primam rationẽ omnium veritatum necessariarũ de Deo, non tamen est omnium causa, siue ratio quatenus ipsum, hoc est, ratione totius illius complexi, *Deus Trinus, & vnus*: sed ratione primæ alicuius rationis virtute distinctæ à cæteris, quã nos concipimus tamquã formã primã, & substantialem Dei: etenim quando aliquid complexum cõstituitur ex pluribus, quorum vnũ est ratio alterius, non dicitur totũ complexũ per se ipsum esse ratio omnium, sed per illud, quod est ratio alterius: sed Deum esse Trinum, est quædã ratio secundum se fundata, ac radicata in essentia diuina; ergo hæc sola est, quæ ingreditur primũ principium Theologiæ secundũ se, ad quod resolui possunt oēs veritates complexæ necessariæ, de Deo enunciabiles: atque adeò nõ ad illud, *Deus est Trinus, & vnus*. Patet, quoniam perfectiones oēs absolutæ nõ conueniunt ratione alicuius personæ: ergo ratione illarum conuertibilis non est illud principium, *Deus est Trinus, & vnus*, quandoquidẽ sublato termino, *Trinus*, adhuc constaret propria, & adæquata ratio ipsarum. Et ita quãuis propositio illa, *Deus est Trinus, & vnus*, sit primum principium per modum inclusionis, non tamen per se, primò, & quatenus ipsum, sed ratione vnus tantũ partis.

Dico secundũ. Nec duo proposita principia, nec vllũ aliud particulare, sunt per se prima principia Theologiæ secundũ proprium eius lumen, & rationem formalem: sed oēs, ac singulæ propositiones immediate reuelatæ habent rationẽ primi principij. Prior pars ostenditur, quoniam resolutio Theologica nõ est in principia, & causas essendi; sed in rationẽ credendi: nõ enim discursus Theologicus resoluitur in terminos simplices, ut aliæ scientiæ, sed in primã veritatem Dei reuelantis: ad hoc autẽ parum refert, vtrum re ipsa veritas aliqua secundũ rationẽ essendi resolui possit in aliam, siue nõ: ergo quãuis vna perfectio diuina resolui possit in aliam; verbi gratia, æternitas in immutabilitatem, tamen hæc resolutio non est propria Theologi: nam illam ipsam resolvere debet in reuelationem diuinam. Quod clarius patet in mysterio incarnationis; etenim ut iam dixi, proprietates hominis de Deo dictæ, secundum rem possunt resolui, tamquã in primum principium in illam, *Deus est homo*: Verũ hanc ipsam debet Theologus resolvere

VIII.

Act. 26.

S. Thom.
Argentin.
Gerard.
Gregor.
Syluest.
Cano.

in illam, *Deus reuelatur*: & ceteras, quæ enunciant aliquas proprietates humanas de Deo, si sint immediatè reuelatæ, nõ debere ultimò soluere in illâ, *Deus est homo*, sed in eam reuelationem, qua illæ in se sunt reuelatæ. Exempli causâ hæc, *Deus est passibilis*, quæ per communicationē idiomaticū est vera, quia immediatè reuelata est verbis illis Act. 26. *Si passibilis Christus, &c.* nõ debet resolui in illam, *Deus est homo*. tunc enim habet rationem cõclusionis Theologicæ, sed in immediatam Dei reuelationem, qua innouit. Secunda pars assertionis traditur à D. Thom. q. vnica, prologi, ar. 3. quæstiuncula 2. ad 2. Argentinat. q. 2. art. 2. ad finem, Gerardo Senensi apud Tolet. q. 4. art. 3. in argumentis cõtra 3. conclusionem. Gregorio, Syluestro, & Cano proximè citatis. Probatur, quoniã veritates omnes immediatè reuelatæ nõ vna ratione alterius, sed singulæ per se primò, & ex æquo participant rationē formalem, ac primā suæ veritatis, & infallibilitatis, quæ est prima veritas reuelans: & cõsequenter oēs sunt principia immediata in Theologia, nec vna reducitur ad alteram, sed omnes ad testimonium primæ veritatis. Hæc dicta sunt de immediatè reuelatis: nã quæ nõ in se ipsis, sed virtute in alijs reuelatæ sunt, non repugnat, imò necesse est, vt resoluantur in ea, in quibus sunt virtute reuelata, si assumi debeant tamquam principia Theologica: quemadmodum in scientijs naturalibus, vt conclusiones demonstrabiles loco principiorum ingrediantur conclusionem, opus est, vt sint ad sua principia resolutæ.

IX.

Ad argumentum Toletani respondeo, maiorem propositionē esse veram, cõsiderando præcisè illud principium sub ratione, qua demonstratur; nam si habeat rationem aliam, sub qua non demonstratur, habere potest rationē primī principij; vt certere est in principijs secundū diuersa genera causarū: nã cum causæ sint sibi inuicem causæ, possunt aliæ per alias mutuo demonstrari: & tamē in quouis genere datur aliqua prima cõstituens primū principium in eo genere. Similiter propositio immediatè reuelata potest interdum ostendī per aliam: verum quādo præstat illi assensus propter aliam, nõ habet rationē principij, sed conclusionis Theologicæ: quādo verò consideratur, vt formaliter in se reuelata, nõ indiget discursu, quo ex alio principio deducatur, sed est apta terminare simplicē assensum ex proprio motiuo reuelationis, sicut illa, à qua discursu etiam Theologico deduci potest. Porro resurrectio mortuorum, cuius exemplū in argumento propo-

nitur, est in se ipsa reuelata; & ideo quamuis à priori, aut quouis alio modo colligatur ex illo alio principio, *Christus resurrexit*, vt tamen consideratur in se immediatè reuelata, habet infallibilem veritatem, æquē primò resolubilem in diuinam reuelationem, ac reliqua omnia principia fidei. Secundum argumentum solum procedit de principijs secundum se, & non secundū lumen Theologicum: nam licet re ipsa propositiones aliæ per illa duo principia probarentur, secundū se tamen, quia sunt immediatè reuelatæ, nõ est opus recurrere ad ea principia sed immediatè ad diuinā reuelationem. Sed neque probat esse principia secundum se; & ideo admissa suppositione, negāda est maior propositio, ad cuius confirmationem dicendum, illam propositionem, *Deus est Trinus & vnus*, nõ esse per se & conuertibiliter, sed per modū inclusionis primum principium omnium veritatum enunciabilem de Deo ad intra, nec illam, *Verbum caro factum est*, omnium enunciabilem de Deo ad extra, vt paulò antè explicauī. Ad confirmationem verò sumptā ex Athanasio dicendum, eum non intendisse proponere principia Theologiae eo modo, quo nunc loquimur, sed potius veluti summā per modum inclusionis omnium credendorum de Deo secundum se, & homine factō: quam deinde singularim, & per partes explicauit: vel potius voluisset proponere duo subiecta adæquata, de quibus singulæ veritates in suo ordine dicerentur; nam de Deo vno, ac Trino dicuntur omnia, quæ Deo ratione propriæ naturæ conueniunt: de Christo verò omnia, quæ conueniunt ratione naturæ assumptæ. Ad vltimam confirmationē circa illud principium *Deus incarnatus est*, respondeo solum concludere esse modo aliquo principium, remotum tamen, & minimè conuertibile cum veritate demonstranda; hoc verò genus principij non dicitur simpliciter primum in scientijs, quin verò, & si secundum se tale foret, non tamen in Theologia, vt explicatum est.

Principia Theologica credi debent
fide diuina.

CAPVT VII.

Pincipia discursui Theologico per se necessaria, debent esse reuelata, vt ex dictis constat. Nunc quærendum, debeant ne necessariò sumi sub motiuo reuelationis diuinæ, an verò sub quouis alio. Omnes quidem exigunt, vt ex fide vera esse iudicentur; sed quo genere fidei, discre-

pant.

Fides duplex
est, acquisita
& infusa.

pant. Fide enim plerique Theologi distinguunt in acquisitam, atque infusam: hæc non solum ex motiuo, sed ex lumine est, atque adeo simpliciter supernaturalis est, & omni ex parte infallibilis, scilicet ex parte motiui, quod est veritas prima, non errans, aut decipiens; & ex parte luminis intellectualis, siue sit habituale donum fidei, siue auxilium Dei speciale: quod cum sit participatio quedam, & impressio luminis diuini intellectualis, non potest ad falsum inclinare, aut iuuare intellectum: fides autem acquisita dicitur, quæ ex propria facultate mentis elicitur absque auxilio ordinis diuini ac proinde est simpliciter naturalis, quamuis secundum quid, & ex suppositione reuelationis diuinæ dicatur supernaturalis. Hæc verò dupliciter etiam accipitur ab aliquibus Theologis: altera enim est de obiectis reuelatis ex motiuo reuelationis diuinæ; altera ex motiuo humano. Verbi gratia, auctoritate parentum, & doctorum à quibus discimus, & quorum testimonio credimus. Vel miraculis, & signis, quibus mouemur ad assensum. Controversia modo est: utrum ad discursum Theologicum per se requiratur, ut principia ipsius necessario credantur vera assensu aliquo certæ ex his tribus; an verò satis sit, ut quodlibet ex his indifferenter credatur, dummodò non euidenter, sed ex fide teneatur.

II. Hac in re est inprimis opinio, quam recentiores aliqui probabilem dicunt, quæ asserit, non opus esse ut principia Theologica, credatur assensu supernaturali fidei per lumen supernaturale: atque adeo conclusiones, & assensum Theologicum per se non pendere ab eiusmodi assensu, sed ex assensu alterius generis, firmo tamen, & comparato, aut signis, aut ratione, aut auctoritate humana Ecclesiæ: cui fauere putant Maiores in 4. q. prologi, aliàs 9. cum ait hæreticum, qui non habet fidem infusam, posse esse Theologum, & habere habitum, & actum Theologiæ circa plures conclusiones. Fundamentum est hoc ipsum, quod tetigit Maior, nempe quia si quis Theologus incurrendo hæresim, amittat habitum fidei, non amittet habitum Theologiæ; ergo ad assensum Theologicum fat est, ut præcedat assensus fidei acquisitæ de principiis reuelatis, consequentia est manifesta, quoniam sublato habitu primorum principiorum corrumpitur etiā habitus conclusionis ex iisdem pendens: neque potest esse facultas ad assensum conclusionis sublata facultate ad assensum principiorum: ergo, si sublato habitu fidei diuinæ restat adhuc habitus Theologiæ, & vsus ipsius, signum est assensum

Theologicum non per se pendere à fide infusâ, aut eius actibus: atque adeo sat esse ad veram Theologiæ rationem, ut principia credantur fide acquisita. Antecedens autem illud, nempe amissa fide non amittitur habitus Theologiæ, experientia compertum est: huius habitus non aliunde colliguntur, quàm ex actibus, & facultate, ac propensione ad illos eliciendos: constat autem experientia Theologum, antea Catholicum, & postea in hæresim lapsum eodem modo discurrere circa alias materias, de quibus non habet peruersam fidem, ac discurrebat, quo tempore habebat veram fidem, signum ergo est retinere adhuc habitum Theologiæ. Secundò habitus Theologicus est acquisitus actibus nostris, & non infusus, ergo non procedit ab actibus fidei infusâ, sed acquisitæ. Patet consequentia, quoniam principia, & conclusiones, & consequenter habitus principiorum, & conclusionum pertinent ad idem genus: nam principia mathematica reuocantur ad idem genus scientiæ mathematicæ: & principia philosophiæ naturalis, ad idem genus scientiæ naturalis, quare non videtur naturæ congruum, ut habitus conclusionum pure naturalis, & acquisitus necessario requirat habitum principiorum supernaturalem, atque infusum. Denique ex modo acquirendi scientiam æstimatur eius natura: at, quando Theologia discitur, raro is, qui studet aduertit ad reuelationem diuinam, vel propter illam assentit sed simpliciter, & absque reflexione assumit principia, ut vera, & ex ijs procedit ad conclusiones: ergo Theologia non requirit per se assensum principiorum ex fide diuina.

III. Dico primum principia Theologiæ, vel omnia, vel saltem singula, in singulis Syllogismis necessario debent esse credita, ex motiuo reuelationis diuinæ proximè vel remotè. Sensus est, ad verum discursum Theologicum necessario debere intercedere motiuum auctoritatis diuinæ: additum verò est proximè, vel remotè: quoniam ut notat Alliacens. Maior, Tolet. & Syluest. citati. c. 4. nu. 11. non opus est, ut præmissæ discursus Theologici sint immediatè reuelatæ, & ex motiuo reuelationis immediatè creditæ, sed sufficit, ut ex immediatè reuelatis per discursum Theologicum deductæ sint: quemadmodum, ut ait Philosophus, lib. 1. Topic. c. 1. ad scientiam non necessario requiritur, ut immediatè procedat ex principiis per se notis: sed sufficit etiam, ut procedat ex his, quæ per prima, & vera suæ cognitionis initium sumpserunt. Huius sententiæ sunt omnes, qui dicunt obiectum formale Theologiæ esse reuelabile, quos referam tract. seq. c. 10. & qui dicunt principia

Theo-

Maiores.

Alliacens.
Maior.
Toletan.
Syluester.

Aristot.

Theologiæ esse articulos fidei fide cognitos, quos citavi, c. 4. num. II. non enim id intelligunt de fide humana, sed de ea, quæ confert ad salutem: neque vllū ex antiquis legi, qui faueat oppositæ sententiæ. Maior, enim, qui in contrarium refertur, est in alia sententia, vt mox patebit. Probatur ratione primo omnis habitus, siue ipsa, siue ordine vnus, exigit rationem aliquam formalem, vnam ex parte obiecti, sub qua speculetur veritates de illo enunciabiles; Theologiam esse habitū intellectuum suo modo vnū instar aliarū scientiarum, omnes communiter admittunt; ergo debet habere rationem aliquam formalem vnam: hanc autem non efficiunt signa, rationes, aut auctoritas humana; nam auctoritas humana est ratio quædā vaga, & applicabilis omni materiæ, & ita ex vi huius motiui principia Theologiæ non magis pertinebunt ad vnū genus scientiæ, quàm quæuis aliæ veritates ex fide humana credibiles, quæ nullo certo genere continentur. Deinde rationes, aut sunt probabiles, aut euidentes: de omnib⁹ fidei articulis haberi nequeunt rationes euidentes; si verò de aliquibus habeantur, cognitio per eas genita nō ad Theologiam, sed ad naturales scientias pertinebit; rationes verò probabiles, præterquam quòd deficiunt à certitudine, ac veritate, quam Theologia vendicat, nisi sumantur sub aliqua ratione formali, aut abstractione propria alicuius scientiæ particularis, nequeunt per se solæ constituere vnicam rationē formalem scientiæ. Signa item, & miracula, si tantūm fide humana ex historijs credantur, eandē habent vim cum auctoritate fidei humanæ; si ex fide, ac reuelatione diuina, iam erit motiui ipsa reuelatio: atque adeo, si motiui reuelationis ablit, non gignunt assensum certū, qualem Theologia exigit. Et sanè non video, quomodo hi auctores ex his motiuis censeant gigni assensum certū, nisi fortè intelligant de certo moraliter. Secundò omnis scientia distinguitur ab alia principijs non tā materialiter, quàm formaliter diuersis: Theologia distinguitur ab omni habitu intellectuali, & scientia naturaliter acquisita; non habet autē rationem aliam formalem ex parte principiorum, quàm reuelationē diuinam: ergo principia ipsius necessariò substat debet assensui præstito ex motiui reuelationis diuinæ. Assumptio patet à partiū enumeratione. Nam motiuium probabile, vel ex fide humana funditur per omnia rerū genera, & per omniū scientiarum materias; motiuium euidens pro ratione abstractionis ad hanc, vel illā scientiam

spectat. Sola verò reuelatio diuina est motiuium aptum facere assensum principij, ex quo deducantur conclusiones distinctæ ab ijs, quæ pertinet ad oēs scientias naturales: & consequenter propriæ alicuius habitus deductiui: non alterius, quàm Theologici.

Ad primum argumentum neganda est maior propositio. Et ad huius probationē neganda assumptio; quoniam, qui fidē perdit, simul etiam amittit habitū Theologiæ: quam Sancti scientiam appellant: quemadmodum, amisso habitu principiorū, scientia corrumpitur. Cuius signū est, quod hæretici postquam semel à fide naufragauerunt, nō habent firmitatem circa reliquos articulos, & conclusiones, de quibus adhuc rectē sentiunt, sed frequēter titubant, imò de errore in errorem traducuntur; & conclusiones Theologicas, quibus, dum essent Catholici, firmiter adhærebant, hæretici facti minus certo animi decreto amplectuntur: nec mirū si fundamēto fidei sublato tota scientiæ Theologiæ machina corruat. Ad assumptionis comprobationē respondendo, eam experimentiam nihil cōcludere: quoniam vt plurimū solum hoc efficit, vt admittamus esse in Theologo habitum aliquē fidei acquisitæ circa conclusiones Theologicas, quod suprà fieri posse concessi; quo remanente in hæretico, cum sit inclinatio ad actus similes Theologicis, quoad substantiam, poterit is experiri facilitatē ad discurrendum. Verūm ex hoc minimè sequitur nō dari alium actum, & habitum discursuum genitum ex principijs creditis, qui sit in Catholico, & definat esse in hæretico: nā si hæc experientia vim haberet, probaretur etiam manere in hæretico fidē infusam, quoad articulos, quos non reijcit, vel non habuisse illam antequam in hæresim laberetur: siquidem experitur facilitatem ad assentiendū illis: quemadmodum igitur hic nihil probat, quoniam ea facilitas remanet ex habitibus fidei acquisitæ, quos fidelis elicit ex varijs motiuis: ita neque vim habet in habitu Theologico. Siquidem Theologus discurret interdū ex principijs creditis fide acquisita eliciendo circa conclusiones similes actus, ex quibus germinantur habitus inclinantes ad eodē actus, qui manent in hæretico.

Obijcies disparem esse rationem. Nam fides est habitus infusus, atque adeo non gignitur nostris actibus; ideoque opus est aliquo alio habitu, qui per actus credendi acquiratur: at verò habitus Theologiæ est acquisitus, & ideo superfluous est alter acquisitus circa idē obiectum. Negatur consequentia: quoniam tota ratio, cur alius

generetur

IV.

Hæretici qui fidem perdidit, simul & Theologiam perdunt.

V.

generetur habitus, est diuersitas actuum: nam vt ait D. Thom. infra citandus per actum fidei diuinæ, nõ productur vllus omninõ habitus: sed quia frequenter habent homines actus fidei acquisitæ, ideò similes habitus gignuntur: eadem verò quoad hoc est ratio in Theologia vera, cuius actus distinguitur specie ab actu fidei acquisitæ per discursum comparatæ: ideoque vtraque gignit habitum sibi correspondentem. At inquiet aliquis, supponamus nunquã eiusmodi actus elicuisse: quid fiet, si heresim incurrat? dico eandẽ esse difficultatẽ in fide, neque obiectionẽ habere particulare vim in Theologia. Et quemadmodum Theologus respondebit hereticum tũ temporis nõ habiturum vllã facilitatẽ ad assensum articulorum, quos nõ pernegat; quandoquidẽ vt ait D. Thom. 1. 2. q. 51. art. 4. ad 3. Caiet. & Medin. ibidem, per actus virtutũ Theologicarum, nullus omninõ habitus produci-
tur, sed præcedens corroboratur: ita respondeo non habiturum ad discurrendum circa conclusiones ex ijs deductas, quoniam facultas ad discursum circa conclusiones nititur facultate ad assensum præmissarum.

VI. De materia secundi argumenti inferius ex institudo differendum. Nunc supposito, quod ibi probandum est habitum Theologicum esse acquisitum, & non per se infusum, negatur consequentia. Ad cuius probationem respondeo, quando dicitur principia, & conclusiones, & vtrorumque habitus pertinere ad idẽ genus, sensum nõ esse, quod debeant esse eiusedẽ perfectionis, & excellentiæ: hoc enim falsum est, nã habitus principiorum sunt multo excellentiores habitibus conclusionum: illud solum requiritur, vt sint circa eandẽ subiectam materiam, & sub eadẽ communi ratione formali: ob quã Philosophus lib. 1. Poster. c. 7. 8. & 9. meritò distinguit principia, petitiones, & interrogationes mathematicas à philosophicis, & hæc ab illis: & vult, vt cuiuscunque scientiæ sint propria principia, suppositiones, ac petitiones. Hoc autẽ modo, licet fides, & scientia Theologica differant quoad dignitatem, & fides sit infusa simpliciter; Theologia verò acquisita, conueniunt tamẽ quoad materiam subiectam; quoniam tã fides, quàm Theologia est habitus verus circa res diuinas, vel eas, quæ ad Deum attributionem habent: & quoad rationem formalem, hoc est, reuelationẽ diuinam, qua fides immediatẽ nititur, Theologia mediatẽ. Ad vltimum respondetur eum, qui Theologiam discit, reuelatis, quæ assumit vt principia, nõ assentiri ex terminis, sed ex alio motiuo, & hoc plerumque

esse reuelationẽ diuinam: nam, si procedat ex primis in Theologia, necessariò incipere debet ab aliquo fidei dogmate contento in libris canonicis, vel Ecclesiæ definitione stabilito, quæ cum proponuntur, mens ipsa respicit testimonium veritatis primæ, & propter illud assensum præstat: non nego tamen interdum ex alio motiuo præberi posse assensum præmissis, tunc autem assensus conclusionis non erit verẽ Theologicus.

Ex ijs, qui dicunt esse necessarium, vt principia Theologica sub motiuo reuelationis sumantur, quidã nõ exigunt ex parte intellectus lumen, aut habitum fidei infusum; sed sufficere volunt habitum fidei acquisitum, ad eliciendũ actum fidei: qualis necessarius est ad salutem, & habitum infusum concurrere ad eundẽ actum specie, & numero, vt necessarium solum ad maiorem certitudinem, & intensiõnem. Ita docet Scotus in 3. d. 23. §. vltimo, & Nominales, Oham. in 3. q. 8. art. 3. ad 2. difficultatem, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 1. litera G. & art. 2. conclusione 1. & 2. & art. 3. dub. 1. Toletan. q. 3. prologi, art. 4. ad argumenta contra primam conclusionem, Maior. q. 1. prologi ad 12. argumentum & ad 2. dubium in 3. d. 23. quæst. 8. 10. & 11. & alij. Aliqui tamen recentiores dicunt posse intellectum humanum naturali lumine, vel habitu acquisitio elicere actum fidei ex motiuo diuinæ reuelationis, certum quidem ex parte obiecti formalis, non tamen ex parte luminis, ac proinde distinctum specie ab actu fidei infusæ. Quod autem satis sit cognosci principia Theologiæ fide acquisita altero ex his modis probatur primo; quoniam ad assensum principij Theologici solum requiritur certitudo cum ineuidencia; at assensus fidei acquisitæ est certus, & ineuidens: ergo principium reuelatum creditum huiusmodi fide acquisita sat est ad discursum Theologicum. Secundo quæcumque substant eadem rationi formali, siue motiuo pertinent ad eandẽ scientiam: at principia reuelata credita fide acquisita propter reuelationem diuinam substant eadem motiuo, & rationi formali credendi, cui substant, si credantur fide infusa: ergo, si hoc modo credita sunt principia Theologiæ, etiam credita priore modo erunt. Tertiò ex principiis creditis fide acquisita, ob motiuum reuelationis fieri potest discursus colligens easdem veritates, quæ colliguntur ex iisdem principiis creditis fide infusa, is autem discursus pertinet ad aliquam scientiam, non ad aliam quam ad Theologicam:

quan-

VII.

Scotus.

Oham.

Gabr.

Toletan.

Maior.

S. Thom.
Caietan.
Medin.

Aristot.

VIII.

Articuli re-
uelati crediti
acti sunt
principia
Theologica.

Altfiodor.

Alensis.

Albertus.

S. Thom.

Henric.

Durand.

Richard.

Heruæus.

Argentinat.

Syluester.

Petrus Ber-
gom.

Conrad.

quandoquidem ad naturales non pertinet, ut per se patet, in via autem non est alia supernaturalis, quam Theologia.

Dico secundum, articuli reuelati crediti actu fidei diuinæ pendente ab habitu infuso, vel speciali Dei auxilio, sunt per se, ac propriè principia Theologica; hæc est expressa sententia omnium ferè antiquorum Theologorum. Altfiodorensis, lib. 3. tract. 3. c. 1. q. 1. Alensis, 3. p. q. 68. m. 9. art. 1. Albert. in prologo summæ tract. 1. q. 1. ad 2. & 4. & q. 4. ad 5. & q. 5. m. 2. S. Thom. q. vn. prologi, art. 3. querela 2. ad 2. & ad 3. & querela 3. ad argumentum, & art. 5. in c. in 2. scripto. q. 2. prologi, art. 2. in cap. & q. 2. de Trinitate art. 2. in cap. Henrici in summa art. 6. q. 1. ad 4. & q. 3. & art. 7. q. 2. Durand. q. 1. prologi à num. 49. & q. 4. n. 5. & 6. Richard. quæst. 7. prologi ad 1. & 2. Heruæus, querela 5. q. 19. Argentin. qu. 2. prologi art. 4. Syluester in q. 1. conflati art. 10. §. 1. & art. 11. circa fol. ad 3. Petri Bergomensi. dub. 600. Conrad. 1. 2. q. 3. art. 6. §. Nota profundamento & q. 57. art. 2. §. Infert quoddam. qui omnes expressè dicunt vel habitum principiorum Theologiæ esse infusum, vel principia ipsius cognosci diuina illustratione, superiori lumine. Probat-ur autem, quoniam ex principiis hoc modo cognitis, fieri possunt discursus, & inferri conclusiones de Deo, & creaturis, prout ad ipsum attributionem habent: hi verò discursus non sunt alterius scientiæ, quam Theologiæ, ergo articuli fide diuinæ crediti sunt per se, ac propriè principia Theologiæ. Secundò, sub eo lumine propriè pertinet principia ad scientiam, quod est adæquatum, ac proportionabiliter respondens motiui proprio ipsorum: sed solum actus fidei diuinæ sub lumine infuso est per se adæquatus motiui reuelationis: ergo sub hoc sumi debent articuli, ut sint principia Theologica. Maior propositio patet, assensus enim, & motiui sibi mutuo respondent. Assumptionem probò; ille actus proportionatus, & adæquatus motiui, quo non datur alius perfectior secundum speciem genitus ab eodem motiui; nam quoties motiui non concurrunt ad actum perfectissimum, quem potest secundum speciem, non habet lumen intellectuale sibi adæquatè respondens: at actus omnes fidei acquisiti sunt infra terminum perfectionis actuum, qui ex motiui reuelationis gigni possunt: actus autè fidei infusus est perfectissimus omnium, qui ex motiui reuelationis haberi possunt: ergo hic solus est illi adæquatus. Itaque cum præstantissimus assensus, qui ex reuelatione, ac fide ha-

beri potest, sit actus fidei infusus, similiter præstantissimus actus Theologicus est, qui procedet ex principiis creditis fide infusa: & cum vocabula plerumque stent pro potiori significato, Theologia, cum scientia dicitur, accipitur pro præstantissimo habitu, què per discursum ex reuelatis de Deo comparamus: & consequenter principia ipsius propriè loquendo, fide diuina creditæ esse debent.

Sed quid dicendum, si fide acquisita credantur? tunc enim ex ipsis quoque discursus fieri, & conclusiones deduci possunt. Hæc interrogatio supponit id, quod ego etiam huc vsque supposui: quia Doctores aliqui ita loquuntur, nimirum ex motiui reuelationis diuinæ haberi posse per vires naturæ actum fidei eiusdem speciei, cum eo ad quem concurrat habitus infusus, quod sentiunt Nominales: vel saltem actum fidei acquisitæ distinctum ab actibus infusæ, quod est dubium Theologicum in materia de fide disputandum: & idcirco ab eius discussione supersedeo. Dico tamen breuiter in primis sententiâ Nominalium nullo modo esse admittendam, quia vult actus fidei diuinæ esse in substantia naturales; quod non est cõforme Scripturis & Patribus loquentibus de necessitate gratiæ, ut alibi ostenditur. Deinde neque placet sententia Recentiorum, quoniam respectu eiusdè obiecti sub eadem ratione formali, non possunt dari actus speciei distincti. Denique nullo modo probò, elici immediatè posse actus naturales acquisitos ex motiui reuelationis. Si verò quis dicat esse supranaturales elicitos ab habitibus acquisitis, non euadet. Etenim vel actus, quæsi habitus gignuntur, sunt naturales, vel supranaturales; si naturales ipsi quoque habitus, & actus postea ab eis elici, naturales erunt; nam actus, & habitus à se mutuo geniti sunt eiusdem ordinis: si verò supranaturales erunt ipsi, met actus fidei infusus, nam circa obiecta reuelata non sunt alij actus credendi supernaturales, quam actus fidei infusus: & ita semper principia Theologiæ, quatenus habet modum scientiæ, non nisi fide diuina credi debent. Et confirmatur, quoniam ex discrimine essentiali principiorum sumitur distinctio scientiæ: atqui scientia Theologica, ut iam probaui, propriè, & per se procedit ex principiis creditis fide diuina sub lumine infuso; ergo quicumque alius actus, vel habitus gignatur ex principiis creditis actu, vel habitu alterius speciei per se requisito, distinguetur etiam specie à vera, ac propria Theologia. Dixi verò ab habitu per se requisito, quoniam in sententia

eorum,

IX.

eorum, qui præter habitus infusos admittunt acquisitos eiusdem ordinis supranaturalis, iidemmet habitus acquisiti concurrunt ad actus virtutum infusorum, non per modum eleuandi potentias, quod præstant infusi, sed solummodò facilitando; atque adeò supponunt potentiã intellectus completam per habitũ infusum, vel auxilium supranaturale; & consequenter non sunt per se requisiti; nã ad actus, quibus gignuntur, minimè sunt necessarij: ideoque etsi ipsi concurrant, non excluditur necessitas habituum infusorum, ad quorum actus solum facilitando iuuant. Quo posito, adhuc ad assensum principij reuelati ex motiuo reuelationis, licet similiter concurrant habitus acquisiti huius generis, necessariò concurrere debet lumen fidei infusum: & sub hoc cognitum, nõ verò aliter est principium discursus Theologici, siue adsit habitus alius acquisitus, siue non.

X. Ex dictis facillè diluuntur argumenta contrariæ opinionis; quæ omnia supponunt dari posse actũ fidei acquisitæ ex solo motiuo reuelationis diuinæ. Ad primum negada est assumptio; quamuis enim quidam ex recentioribus dicant fidem acquisitam esse certam solum ex parte motiui, diuinam verò tum ex hac parte, tum ex parte luminis infusi, mihi tamen hæc distinctio non placet: namque opus est, vt ex parte intellectus sit causa sufficiens, & completa, proportionata motiuo, efficienter produciens actum certum: ad hoc verò nõ satis est virtus naturalis ipsius, quæ solum gignit actũ certum, cum habet euidentiã: atque adeò hæc duo repugnant: nempe vt actus sit certus ex parte motiui, & non ex parte luminis. Nam quemadmodũ in actibus naturalibus certitudo actus, quæ ab ipso non distinguitur, numquam habetur solum ex parte motiui, sed ex parte eius in ratione motiui, & ex parte intellectus in ratione luminis, siue potentiæ intellectricis proportionatæ motiuo, ita in supernaturalibus, certitudo debet procedere ab utroque, scilicet à motiuo, & lumine illi proportionato. Ad secundum, neganda est similiter assumptio, qua supponitur eadem sententia, supra impugnata. Ad tertium, neganda est maior propositio, quæ idem supponit, si quis autem eam sententiam admitteret, opus est, vt semper ex parte obiecti requiratur aliquam rationem formalem, sub qua fides acquisita tendat in obiecta reuelata diuerso modo ab eo, quo tendit infusa: & tunc respondebit ad argumenta non conuenire tunc principia sub eadẽ ratione formali; atque adeò si sub his diuer-

sis rationib⁹ sumantur principia ad discursus, gigni actus longè diuersos: & eos, qui procedunt à principijs creditis fide diuinæ pertinere propriè, ac per se ad Theologiam; reliquos verò ad alium habitum similem, quoad aliqua, sed inferioris ordinis à primo.

De causa materiali Theologiae.

C A P V T VIII.

Causa materialis, siue subiectiua habituum intellectuum duplex est: altera in qua, altera de qua, vel circa quam: prior est subiectum inhesionis, posterior subiectum speculationis: de posteriore, quia plus difficultatis habet, peculiarem tractationem instituam: de priore dicam hoc capite. Porro habituum, & actuum vitalium, vtpote immanentium, subiectum est eadem potentia, à qua eliciuntur actus, & quam ad illos eliciendos habitus ipsi eleuant vel faciunt: habitus enim resident in eadem potentia, quã ad operandum promptam, atque expeditam immediatè reddunt. Ex quo perspicuè colligitur subiectum inhesionis habitus Theologici esse intellectum, cui nõ repugnat texere discursus Theologicos, & conclusionibus per eos deductis assentiri. Quamuis autem nulli intellectui secundum naturam suam considerato hoc repugnet, atque adeò omnis possit esse subiectum inhesionis Theologiae: tamen pro aliquo statu fieri posset, vt ratione formæ alicuius, vel priuationis non sit aptus elicere, & consequenter neque recipere actus Theologicos. Et id modò inuestigo; num intellectus pro quouis statu sit subiectum capax Theologiae: loquor autem de lege ordinaria, secundum quam receptio actus vitalis coniuncta est cum productione; nã si de absoluta Dei potentia sermo sit, non credo repugnare, vt si quo modo actus vitales à solo Deo producantur, cuius intellectui pro quouis statu inest actus, & habitus Theologicus: quoniam ex vi solius inhesionis nõ requiritur alia conditio quippe cum per se immediatè, & absque alterius adminiculo intellectus recipiat, ac sustentet actus. Sed nunc agendum de intellectu quatenus actuum, & habituum acquisitorum est similiter causa efficiens, & materialis.

Hac in re est vnum ab omnibus receptum: duo alia versantur in controuersia. Certum est intellectum cuiusvis viatoris fidelis esse subiectum aptum recipien-

I.

Causa materialis habituum intellectuum duplex est.

II.

do habitui, & actibus Theologicis: controuersia est utrum duæ illæ conditiones, *viatoris*, ac, *Fidelis*, necessariò requirantur. Primum per se patet, quandoquidem viator fidelis est capax habitus principiorum Theologiæ, seu potius illum actu habet: quicumque verò habet habitum principiorum potest illis assentiri, & per discursum deducere conclusiones, ijsque præbere assensum: ergo quis viator fidelis, est aptum subiectum Theologiæ habitualis, & actualis. Sed quoniam plerique doctores Theologi in principio sententiarum, dum quærunt utrum possit communicari viatori clara Dei notitia abstractiua, multa dicunt de ratione viatoris, quæ potius ad illam, quàm ad hanc quæstionem pertinent, ego viatorẽ accipio eum, qui est de lege ordinaria, quæ videtur Apostolus descripsisse. 2. ad Cor. 5. cum dixit: *Per fidem enim ambulamus, non per speciem*: ubi duo perstringuntur, alterum est status tendentium cum negatione accessus ad terminum patriæ, tendentia indicat statum merendi, quod significatur verbo illo, *ambulamus*, elongationem verò à termino indicant illa verba, *non per speciem*, alterum habitus fidei, qui est proprium peregrinantium, ac viatorum, ut colligitur ex verbis antecedentibus Apostoli, *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino*, cuius rationem reddit verbis paulò ante citatis, quæ mox subiungit, *Per fidem enim ambulamus, non per speciem*. Quamuis autem non omnes viatores fidem habeant, fat est ut pro statu sint illius capaces, & ita fides solum est conditio viatoris secundum aptitudinem status, aut merendi cum negatione accessus ad terminum per se est omninò requisitus, & ita D. Thom. in 2. d. 11. q. 2. art. 1. in corp. & in 4. d. 49. q. 2. art. 7. statum viæ creaturæ rationalis esse ait quo deficit à beatitudine; hæc verò elongatio à termino de lege ordinaria coniuncta est cum inevidentia rerum supranaturalium. An verò, si Deus communicaret homini, vel Angelo abstractiuam sui notionem euidentissimam, maneret viator, an non, ad præsens institutum parum refert, nã quoad repugnantiam cum Theologia eadem est ferè ratio, quæ in beatis: quamuis enim aliqui doctores discrimen statuunt inter notitiam intuitiuam, & abstractiuam euidentem, quod hæc non excludat fidem, illa verò maxime; ego tamen cum D. Thoma, & alijs cenſeo hoc discrimen nullum esse; quod nunc suppono, quia id ex instituto expendere spectat ad materiam de fide. Itaque quod attinet ad viatorem, qualis de lege

est, nemo dubitat ipsum, si fidelis sit, esse capacem Theologiæ: ex quo sequitur animas sanctas dum in purgatorio igne commorantur capaces esse Theologiæ nostræ: namque, licet non sint simpliciter viatores, quia non sunt in statu merendi, sunt tamen secundum quid, nempe quia nondum peruenerunt ad patriam, ut notat D. Thom. in 4. d. 45. quæst. 2. art. 1. q. 2. ad 3. & ita retinent adhuc fidem, quoad actum, & habitum & similiter Theologiam, cuius principium, & fundamentum est fides.

Quod attinet ad priorem controuersiam Caietan. 1. p. quæst. 1. art. 2. §. *quoad* 2. & §. *Quoad reliqua*, & Bannes. art. 2. dubio 3. existimant etiam beatos esse capaces Theologiæ, quoad habitum, & actum: & in patria elicere actus Theologicos eiusdem speciei cum nostris. Id verò probant auctoritate D. Hieronymi epistola ad Paulin. de studio diuinæ Scripturæ ad finem dicentis, *Talem scientiam discamus in terris, quæ nobiscum perseueret in celis*. Item ex D. Thom. eodem art. asserente sacram doctrinam esse scientiam, cuius principia sunt nota lumine superioris scientiæ, nempe Dei, ac Beatorum: ex quo Bann. infert non repugnare ipsi coniungi cum scientia superiore, quemadmodum non repugnat scientiæ subalternatæ coniungi cum subalternante in eodem intellectu. Deinde probatur ratione. Nullus habitus inhærens animo corrumpitur, nisi ratione alicuius habitus contrarij, aut aliter oppositi, vel propter obliuionem medijs, aut conclusionis ipsius: nihil horum interuenit in patria: ergo manet habitus Theologicus in via acquisitus. Assumptio quoad obliuionem per se patet, nam status beatificus non corrumpit species intellectuales memoratiuas, ex quibus pendet memoria: nam si diues in inferno habebat memoriam fratrum, ac eorum, quæ gesserat in vita, cur beati erunt immemores eorum, quæ in via didicerunt? non esse verò vllam repugnantiam Theologiæ cum beatitudine ostenditur. Quoniam non est aliud, quod illam præseferat, quàm inevidentia Theologiæ nostræ: quæ coherere nequit cum euidentia visionis beatæ: sed inevidentia habet se per accidens ad Theologiam ratione status imperfecti viatorum, neque habet necessariam connexionem cum illa: quemadmodum imperfectio ætatis puerilis per accidens se habet ad rationem hominis, qui manens idem specie, imò & numero, modò est puer,

III.

Caietan.

Bannes.

Hieronym.

S. Thom.

2. ad Cor. 5.

S. Thom.

puer, modo senex, quare non est illa oppositio inter beatitudinem, & Theologiam. Antecedens probat, quoniam Theologia secundum se est perfecta scientia; atque adeo licet in viatore, ratione status imperfecti habeat admixtā inevidentiam, manere poterit in statu perfecto beatitudinis recedente inevidentia accessu evidentiae. Et confirmatur, quoniam dona Spiritus sancti pertinentia ad intellectum habent inevidentiam pro statu viæ; & tamen, ut auctor est D. Thom. 1. 2. quæst. 68. art. 6. manent in patria simul cum evidentia: ergo similiter fieri poterit, ut habitus Theologicus exutus inevidentia, quā in via sumit ex consortio fidei, sit in patria coniunctus cum evidentia visionis beatæ.

IV. Dicendum nihilominus eam Theologiam, quam viatores acquirunt, & habent in terris, non manere in coelis quoad id, quod est formale in habitu, quamvis non repugnet, ut maneat quoad materiale, hoc est, quoad species intelligibiles rerum, siue etiam enunciationum, de quibus est. Suppono opinionem D. Thom. ut explicatur à Ferrariens. lib. 1. contra gentes, cap. 56. §. *Aduertendum*, & Caietan. 1. 2. quæst. 54. art. 4. nimirum habitum intellectualem acquisitū de materiali importare species, & ipsarum coordinationem, de formali verò dicere habilitatem quandam actiuam, qua mens redditur facilis ad assensum. Quoad posteriorem partem assertionis ita explicare non est controuersia: nam species repræsentantes obiecta etiam complexa de se, non magis inferuiunt assensui euidenti, quā ineuidenti, siquidem apprehensiones, quibus illæ immediatè inferuiunt, omnino similes subterni possunt assensibus distinctis specie propter diuersitatem motiuorum: & ita quoad hoc manere potest Theologia in quocumque statu. Verum, quia propria denominatio sumitur à formali, negandum simpliciter est, manere Theologiam pro illo statu, cui repugnat ratio eius quatenus est habitus actiue facilitans intellectū ad assensum Theologicum, & id asseritur in priore parte assertionis, quæ est sententia Heruzi, quæst. 6. prologi. §. *Ad primam questionem*, ad secundam obiectionem. Medina 1. 2. quæst. 67. art. 2. ad 3. Capreoli, quæst. 1. prologi, art. 2. ad 4. ex 2. loco positus contra 2. conclusionem. Palatii, quæst. 2. prologi. Gabriel. in 3. d. 31. quæst. vnica, art. 3. dubio 3. Ambrosij Catharini super id, 2. ad Corinth. 13. *siue scientia destruetur*. Caietan. ibidem, ubi

mutauit sententiam, quam i. p. sequutus fuerat, suadetur verò à quibuidam ex dicto Paul. 1. Corinth. 13. *Siue lingua cessabit, siue scientia destruetur*. Verum ex his præcisè verbis non habetur institutum, D. enim Paulus simul loquitur de dono linguarum, & de scientia, illud autem non penitus in patria tollitur: quin potius beatos post resurrectionem linguis corporeis laudaturos Deum sentit D. Thom. lect. 3. super eundem locum Pauli, sicut ergo ex hoc loco non colligitur cessaturum prorsus donum linguarum, ita neque colligitur euacuandam scientiam Theologicam. Accedit, quod Apostolus non absolutè, sed sub conditione loquitur: *Siue lingua cessabit, siue scientia destruetur*. Ex assertionem autem conditionata, non benè inferitur absoluta. Verum quamvis ex his verbis solum non rectè concludatur intentum, tamen adiunctis sequentibus magna vis probationis existit, Paulus enim adiungit: *Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est*, id enim euacuandum censet, quod habemus ex parte: Dei autem cognitionem ait nos habere ex parte, ut constat ex illis verbis: *Ex parte cognoscimus*, nempe per fidem, & scientiam Theologicam: ergo eiusmodi cognitio euacuanda est: vnde responderet Ban. nomine scientiæ intelligi fidem; nam quæ certò cognoscimus, licet ineuidenter, scire dicimur; quo pacto dicebat Iob, *Iob 19. cap. 19. Scio quod redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum*. quod tamen non nisi per fidem sciebat. Verum cum Paulus dicat euacuandum quod ex parte est, & Theologia nostra non minus sit ex parte, quā fides, non est vllum fundamentum huius distinctionis. Respondent alij euacuandam quidem Theologiam quoad id, quod ex parte est, nempe quoad imperfectionem viæ: mansuram tamen quoad substantiam cum perfectione congrua statui beatifico. Sed neque hæc solutio est adæquata; nam D. Paulus id ipsum, quod ex parte est, ait euacuandum, nempe ipsum actum, vel habitum imperfectioni subiectum. Præterea fides non euacuatur solum quoad imperfectionem, sed quoad rem ipsam, & entitatem: ergo etiam Theologia nostra eodem modo euacuabitur. Huius argumenti vim conantur eludere dicendo, diuersam esse in fide, ac Theologia rationem: namque imperfectio, quam fides importat, est de substantia, & intrinseca ratione

ipsum, nempe inevidentia, quæ sublata, non manet fides; atque adeo hæc euacuari nequit, quoad imperfectionem, & manere: at imperfectio Theologiæ viatorum, nempe eadem inevidentia est accidentalis ipsi, ac proinde, potest adesse, & abesse manente eodem habitu quoad substantiam, & entitatem: & ita de facto euenire, nam habitus Theologiæ in via ineuidens, in patria manet euidentis.

V.

Hæc solutio, si nihil falsum supponeret, erat optima: quotiescumque enim ratio oppositionis vnius formæ cum altera potest ab illa separari, non repugnat, ut formæ ipsæ simul sint. Falsum tamen supponit: in primis enim id, quod dicitur habitum Theologiæ in via esse inevidentem, in patria euidentem, non coheret: nam licet euidentia, & inevidentia propriè, ac formaliter dicantur de actibus, habitus autem denominentur in ordine ad actus, tamen cum habitus appellamus euidentes, & ineuidentes, significamus modum aliquem intrinsecum, vel differentiam ipsorum: quæ manente actu, & nullo modo intrinsecè mutato variari nequit; at sola translatio de vita corruptibili ad æternam non inducit ullam mutationem intrinsecam in habitum: atque adeo si is in via quoad propriam entitatem erat ineuidens, in patria quoque manet ineuidens: vel si ibi euidentis est, euidentis quoque erat in via. Congruentius respondebitur secundum eam opinionem, habitum Theologiæ in se, nec esse euidentem, neque inevidentem, sed abstrahere ab utroque; quia suapte natura concurrere potest ad actus modò ineuidentes, modò euidentes iuxta varietatem statuum subiecti. Sed neque hæc solutio satisfacit, namque inevidentia non minus est de ratione Theologiæ, quàm fidei: quandoquidem à principiis redundat ad conclusiones ratio euidentia, vel inevidentia: principia vero Theologiæ debere esse credita sub reuelatione obscura, ostendam inferius contra Caiet. tract. de subiecto, cap. ultimo. Quapropter, quemadmodum fidei non est locus in beatitudine ob intrinsecam rationem inevidentia, ita neque Theologiæ erit. Deinde si inevidentia est accidens separabile à propria ratione Theologiæ, fieri poterit, ut idem actus Theologicus sit vicissim euidentis, & ineuidens: atque adeo, ut idem numero actus Theologicus ineuidens extra beatitudinem, continuetur in statu beatitudinis cum euidentia. Consequentia bona est: nam ab actibus sumitur

ratio habituum, etiam repugnat actum inevidentem fieri euidentem, repugnat etiam habitui, inclinare ad actum euidentem.

VI.

Hic argumento bifariam respondet Bannes, primo negando consequentiam allata instantia; nam fortassis, inquit, idem numero assensus fidei informis, non potest fieri formatus: quia variatur secundum illam circumstantiam viuentis, aut mortui; certum verò est eundem habitum fidei nunc informem esse, nunc formatum. Verum neque instantia est vera, neque est vllum firmum fundamentum, cur negetur consequentia: instantia non est vera, quoniam circumstantia, quoad rationem viui, vel mortui in fide, licet plurimum faciat ad rationem meriti, tamen ad rationem propriam, & formalem fidei est extrinseca: neque est vlla repugnantia, cur peccator eliciens actum fidei informem, & continuans eum per aliquam moram, possit in eodem persistere in momentis iustificationis, & ultra; ita ut idemmet actus antea informis, postea accessu gratiæ, & charitatis sit formatus. Consequentia verò sine fundamento negatur: nam cur repugnat ut actus sit ineuidens, & euidentis successiue, cum habitus successiue talis sit, ut admittit Bannes: & simul habeat vim concurrendi successiue nunc ad actus ineuidentes, postea ad euidentes? secundo respondet admitendo non repugnare, ut idem numero actus, qui sunt ineuidentes, incipiant esse euidentes, si Deus habenti discursum Theologicum repente infunderet lumen gloriæ circa principia eius discursus: sed hoc numquam accidere, quia regulariter loquendo interruptitur actualis assensus conclusionum, quando viator transit ex hac vita in alteram. Verum si discursus Theologicus viæ, secundum suam naturam, non repugnat cum statu beatifico, fieri non raro poterit, ut animæ, quæ ex purgatorio transeunt ad beatitudinem, persistant aliquo tempore in assensu Theologico, quem habere ceperant in purgatorio. Verum id repugnat; namque inevidentia actus Theologici, vel est modus entitatus illi intrinsecus, vel priuatio euidentia, quæ est forma positua: neutra variari potest sine corruptione subiecti. In primis enim si sit priuatio, ut absit, opus est, adueniat noua forma positua: hæc autem aduenire debet cum aliqua reali mutatione actus: non secundum intentionem, aut extensionem formæ; non est autem alia mutatio accidentaria

taria

aria actus vitalis: ergo necessariò erit mutatio corruptiua ipsius. Non sat esse intentionem probatur primo, quoniam fieri potest virtute diuina, ut actus Theologicus in patria non sit magis intensus quam in via, & nihilominus in via sit ineuidens, in patria euidens. Deinde, quoniam intensio supponit in subiecto eandem rationem formalem, quæ intenditur, quod enim non præexistit, non intenditur; atque adeò cum euidencia sit forma positiua, & non præfuerit in actu assensus Theologici viatoris, non potest aduenire per solam intensionem. Non item per extensionem: hæc enim tantummodò habet ordinem, vel ad subiectum, vel ad obiectum: intellectus est subiectum indiuisibile, & respectu eius non dabitur extensio actuum: obiectum fingamus esse idem, ut de facto loquimur, de assensu vnius conclusionis Theologiæ; quare mutatio illa non consistit in extensione: & consequenter non erit mutatio accidentaria, sed corruptiua actus. Eodem ferè modo probari idem potest, si ineuidencia sit forma positiua, & modus intrinsecus actui: hic enim non corrumpitur per intensionem, quia pura intensio non excludit formam positiuam à subiecto; nec per extensionem, quia ad eandem obiecta potest esse actus euidens, atque ineuidens: ergo ineuidencia non aliter tollitur, quam per corruptione actus, cui inest. Atque adeò nequit in eundem numero actum cadere etiam successiue. Et confirmatur inductione facta per assensus naturales, qui iidem numero manentes, nunquam transeunt de ineuidencia ad euidenciam, aut viceuersa, ut discurrenti conspicuum fiet.

VII. Ad auctoritatem D. Hieronym. respondetur non fideliter recitari, non enim D. Hieronymus ait: *Talem scientiam discamus in terris, quæ nobiscum perseueret in cælis*, ut Bannes refert, sed, *discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseueret in cælis*: quæ verbis respicit obiecta ipsa, non scientiam; nam, si de eadem scientia loqueretur, quoad perseuerantiam in cælo, non erat cur hoc potius ascriberet de scientia rerum diuinarum, ad quam Paulinum hortabatur; quam rerum temporalium: hæc enim non habet repugnantiam cum visione beata, & consequenter manere etiam cum illa posset. Ait igitur, potius rerum diuinarum, quam humanarum scientiæ studeamus; quoniam harum, utpote inutilium, scientia non necessariò erit in cælo, illarum verò maxi-

mè: non explicat autem vtrum eadem, an diuersa manere debeat; imò fortè ex hoc loco sumi potest argumentum ad probandum de sententia D. Hieronym. scientias in hoc mundo acquisitas non necessariò manere in cælesti patria. Porro dictum D. Thom. ibidem adductum sententiæ oppositæ minimè fauet: ex eo enim, quod principia Theologiæ sint nota lumine scientiæ superioris, non sequitur ut sint, aut esse possint eodem lumine nota ab eo, qui scit Theologicè. Scientia verò subalternata idcirco reperitur in eodem subiecto cum subalternante, quoniam vtraque exigit euidenciam earundem propositionum, subalternans quidem tamquam conclusionum, subalternata verò tamquam principiorum: at Theologia postulat ineuidenciam fidei in principijs, quæ beatus euidenter agnoscit, & quoniam cognitio ineuidens per fidem, & euidens eiusdem obiecti simul haberi nequit, repugnat, ut in patria maneat Theologia viatorum. Ad argumenta neganda est assumptio, ac dicendum interuenire eam ipsam repugnantiam, quæ in argumento adducitur, nimirum, penes euidenciam, & ineuidenciam. Ad huius impugnationem nego ineuidenciam habere se per accidens ad nostram Theologiam: neque probatio, quæ vtitur, concludit: nam Theologia, ut infra dicam, non est simpliciter, & in rigore scientia, sed quoad certitudinem; atque adeò non conueniunt illi omnes scientiæ propriæ conditiones; quarum vna est euidencia. Ad confirmationem respondetur diuersam esse rationem in donis, atque in scientia acquisita actibus Theologicis: nam hæc disponit hominem ad actus proprio studio, ac discursu eliciendos, qui proinde iuxta diuersitatem motiuorum formalium specie variantur; at dona, ut docet idem Sanctus Doctor. art. 1. & 2. eiusdem quæstionis, disponunt hominem; ut reddatur facilè mobilis ab inspiratione diuina: quæ ratio eadem manet in via, atque in patria, licet sit diuersitas penes euidenciam, & ineuidenciam, quæ ad hoc, ut animus sit promptè mobilis, à Deo per accidens se habet: non sic autem, ut ex suo discursu assensum præbeat veritati.

VIII. Circa alteram conditionem subiecti, quæ continetur termino illo, *fidelis*, est opinionum diuersitas, respectu earum conclusionum, quarum principia non negant: nam earum, quarum principia negant, potius habent oppositum errorem,

Scot.

Ocham.

Gabriel.

Maior.

In Hæretico
non manet
Theologiæ
cognitio,
quam habuit
antequam
esset hære-
ticus.

quàm scientiam. Manere in hæretico fidem acquisitam, cuius nomine etiā includunt Theologiam, docent Scotus, in 3. d. 23. q. vn. §. *de primo*. Ocham in 3. quæst. 8. art. 3. ad primam difficultatem, & in fine ad 3. dubium, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 2. conclusionem 5. & Maior. quæst. 4. prologi citata. Contraria tamen sententia omnino asserenda est, supposita doctrina communi superius explicata, quod principia Theologiæ credantur fide infusa: quam cum hæreticus non habeat, veræ, ac propriæ Theologiæ incapax erit, quamvis ob species memoratiuas principiorum, & conclusionum in animo remanentes, & habitus acquisitos ex principiis fidei humanæ creditis, ut interdum fieri solet, etiam à Catholicis non semper recordantibus reuelationis, retinebunt aliquam facilitatem, & vsum discurrendi de iisdem obiectis Theologicis per actus, quoad substantiam modo aliquo similes Theologicis, quoad rationem verò formalem, & speciem diuersis. Itaque, ut vno verbo dicam, quodnam sit subiectum proximè capax Theologiæ, est intellectus non habens dispositionem vllam fidei diuinæ oppositam, cuius fundamentum est, quoniam intellectus capax habitus principiorum, est etiam capax habitus, & actuum circa conclusiones; habitus principiorum Theologiæ nostræ est fides, ut supra dictum est: ergo intellectus non habens vllam dispositionem fidei repugnantem, erit proximè capax Theologiæ viatorum. Hæc verò capacitas est remota, nam proximè requirit habitum fidei: ideoque subiectum proximè capax Theologiæ, est mens fide diuina illustrata.

(. .)

TRACTATVS TERTIVS DE OB- IECTO THEO- LOGIÆ.

Inter causas habitus mentalis, principium locum obtinet obiectum, quod respectu habitus habet omnes ferè causandi modos; habet enim rationem finis, efficientis, ac formæ; nam quamvis dicatur materia, non tamen est materia, *ex qua*, sed, *circa quam*, ut docet. S. Thom. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. dicitur tamen materia, propter aliqualem similitudinem ad factionem artificiosam terminatam ad materiam externam: cum enim intellectus dicatur hanc, vel illam rem agnoscere, intellectio actiue significata, concipitur per modum transeuntis ab intellectu ad obiectum: re autem vera non transit; sed manet in intellectu. Et ita obiectum respectu habitus, vel actus, non habet veram causalitatem materiæ, ut ait Scot. quæst. 3. prologi. §. *Ad argumentum primæ questionis*, & Bassol. quæst. item 3. art. 1. in fine. Est tamen finis, ut notat. S. Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 3. ad 2. & quæst. 73. art. 3. ad 1. quatenus intentio operantis per habitum fertur in obiectum. Habet autem rationem formæ, in quantum dat speciem, ut ait idem. S. Doctor. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. rationem verò efficientis, quoniam, ut ex August. lib. 9. de Trinitate, cap. ultimo frequenter usurpant Theologi, *ex obiecto, & potentia paritur notitia*. Et ita causalitatem eius respectu actuum, & habituum efficientem agnoscunt Scotus, & Bassol. vbi supra. Cum itaque tot modis causet, ad exactam notitiam causarum Theologiæ, oportet de eius obiecto dicere. In primis autem præmittam terminorum expositionem, ac diuisionem obiecti scientifici, deinde ad institutum applicabo.

S. Thom.

Obiectum
scientiæ ha-
bet omnes
ferè causan-
dos.

Scot.

Bassol.

S. Thom.

Obiectum est materiale, ac formale: materiale triplex, primum, secundarium, adæquatum: primum per se continet veritates in scientia demonstrabiles.

CAPVT I.

Disturus de subiecto Theologiæ, necessarium duxi prius exponere notionem, ac proprietates ipsius iuxta com-
munio-

I.